

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ:
Η ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ
ΚΑΛΟ**

ΤΟΥ: ΚΩΣΤΕΛΕΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ

ΕΠΙΒΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΒΟΓΛΗ ΕΛΠΙΔΑ

ΠΑΤΡΑ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια για την πολύτιμη καθοδήγησή της. Επιπρόσθετα, οφείλω να αφιερώσω την πτυχιακή μου εργασία στην οικογένειά μου και στην Εύα που μου συμπαραστάθηκαν σε όλα τα χρόνια της φοίτησης μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία έχει θέμα τη χειραγώγηση στα χρόνια της πανδημίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σκοπός αυτής της ανάλυσης είναι να αναλυθούν οι τρόποι (ιδίως από γλωσσολογικής άποψης) με τους οποίους η χειραγώγηση συντελέστηκε αλλά και τους απώτατους σκοπούς της.

Η παρούσα πτυχιακή χωρίζεται σε τρία μέρη.

Το πρώτο μέρος αφορά την περίοδο άνοιξη και καλοκαίρι του 2020, κατά την οποία ο ιός έκανε την εμφάνισή του στην Ελλάδα και εφαρμόστηκαν τα πρώτα περιοριστικά μέτρα.

Στο δεύτερο μέρος αποτιμάται η επιχείρηση Ελευθερία, δηλαδή η προσπάθεια πειθούς που συντελέστηκε από τα τέλη του 2020 μέχρι τα τέλη του 2021 για εντατικοποίηση των εμβολιασμών.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας ενσωματώνεται ένα διήγημα, ώστε μέσω της μυθοπλασίας να αποτυπωθεί το δίλημμα που αντιμετώπισαν πολλοί δημοσιογράφοι: προώθηση των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας ή ειδήσεων που θα προσείλκυαν τον κόσμο (κλικς στις ιστοσελίδες, φύλλα για τις εφημερίδες, τηλεθέαση και ακροαματικότητα για τηλεόραση και ραδιόφωνο αντίστοιχα) άσχετα από το αν θα εξέφραζαν αντίρροπες του εμβολιασμού τάσεις.

Η εργασία βοήθησε στο να εξαχθούν κάποια χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τους τρόπους – θεμιτούς και αθέμιτους - που μεταχειρίζονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι πολιτικοί, ώστε να πείσουν. Ως ικανό αντιστάθμισμα, η εγρήγορση από τη μεριά του πολίτη είναι απαραίτητη.

SUMMARY

This thesis is about manipulation in the years of the pandemic by the mass media. The purpose of this analysis is to analyze the ways (especially from a linguistic point of view) in which the manipulation was carried out as well as its ultimate purposes.

This thesis is divided into three parts.

The first part concerns the period of spring and summer of 2020, during which the virus made its appearance in Greece and the first restrictive measures were implemented.

The second part evaluates Operation Eleftheria, i.e. the persuasive effort that took place from the end of 2020 to the end of 2021 to intensify vaccinations.

In the third part of the work, a short story is integrated, so that through fiction the dilemma faced by many journalists is captured: promoting the measures to deal with the pandemic or news that would attract people (clicks on the websites, sheets for the newspapers, television viewing and audience for television and radio respectively) regardless of whether they would express trends counter to vaccination.

The work helped to draw some useful conclusions about the ways - legitimate and illegitimate - that the mass media and politicians use to persuade. As an effective countermeasure, vigilance on the part of the citizenry is essential.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Η ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ ΚΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

- 1.1 Το πρώτο κρούσμα
- 1.2 Μια κρίση ανεπανάληπτη
- 1.3 Απαγόρευση κυκλοφορίας
- 1.4 Της εθνικής επετείου
- 1.5 Ο Σπύρος Παπαδόπουλος μένει στο σπίτι
- 1.6 Η εντός των τειχών ψυχαγωγία
- 1.7 Η «στρατευμένη» Δήμητρα Γαλάνη
- 1.8 «Χορεύοντας» με τον Γιάννη Στάνκογλου
- 1.9 Ο πειθαρχημένος Γιάννης Μπέζος
- 1.10 Επιστροφή στα θρανία
- 1.11 Γυρίζοντας από το νησί με τον Τσιτσιπά

2. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»

- 2.1 «Οι πύλες της κολάσεως»
- 2.2 Μια σπουδαία ημέρα
- 2.3 Βάλ' τη αγόρι μου!
- 2.4 Τσιμπήστε την ευκαιρία και τσιμπηθείτε
- 2.5 Απελευθερώνοντας τους υγειονομικούς
- 2.6 Δημόσιος κίνδυνος: κωδικός «Ηλικιωμένοι»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3. ΔΙΗΓΗΜΑ

- 3.1 Το δίλημμα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Δεκέμβριο του 2019 στην Γουχάν της Κίνας αναφέρεται το ξέσπασμα μιας πνευμονίας άγνωστης προέλευσης. Η δεύτερη χώρα που επηρεάζεται από τον ιό είναι η Ιταλία. Στις 12 Μαρτίου του 2020 ο παγκόσμιος οργανισμός υγείας (Π.Ο.Υ.) λόγω των εκατοντάδων θανάτων από τον κορωνοϊό κηρύσσει κατάσταση πανδημίας. Έως την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, ολόκληρη η ανθρωπότητα έχει πληρώσει υψηλό τίμημα λόγω της ασθένειας σε ανθρώπινες ζωές, στην οικονομία και στην επακόλουθη διόγκωση των ανισοτήτων.

Για το σύστημα υγείας της Ελλάδας που αναρρώνει ακόμα από την οικονομική κρίση που προκάλεσαν οι μνημονιακές πολιτικές, η πανδημία του κορωνοϊού ήταν μια μεγάλη πρόκληση ως προς τη δυνατότητα κάλυψης των ιατροφαρμακευτικών αναγκών των πολιτών.

Το πρώτο κρούσμα της ασθένειας του κορωνοϊού διαγνώστηκε στην Ελλάδα στις 26 Φεβρουαρίου του 2020. Έκτοτε, πάρθηκαν αρκετά περιοριστικά μέτρα τα οποία είχαν στόχο την προστασία της δημόσιας υγείας με σοβαρότατο αντίκτυπο στους Έλληνες πολίτες.

Εκείνοι αντιμετώπισαν μία σειρά από προκλήσεις. Οι μαθητές και οι φοιτητές αναγκάστηκαν να περιοριστούν στο σπίτι και να παρακολουθούν τα μαθήματα του σχολείου μέσω τηλεκπαίδευσης. Οι ενήλικες ήρθαν σε επαφή με το φάσμα της τηλεργασίας, μιας έννοιας άγνωστης έως το 2020 για τους περισσότερους. Οι ηλικιωμένοι κλήθηκαν να παραμείνουν περιορισμένοι στα όρια του σπιτιού με πρόσχημα την προστασία της υγείας τους για την οποία θα έπρεπε να περιορίσουν τις κοινωνικές επαφές και τις καθημερινές συνδιαλλαγές τους.

Παράλληλα, προκλήσεις αντιμετώπισε και η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας στην Ελλάδα. Η κυβέρνηση κλήθηκε να αντιμετωπίσει, λόγω της πανδημίας, τη σύγκρουση των δύο βασικών σημείων της ατζέντας της: της ασφάλειας και της οικονομικής ανάπτυξης και να διαχειριστεί το επακόλουθο δίλημμα¹. Η δεύτερη την

¹ Τσούκας, Χ., Ο άνθρωπος σχεδιάζει και ο θεός γελά, στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/1071333/o-anthropos-schediazai-kai-o-theos-gela/> (δημοσιεύτηκε στις 29/03/2020).

περίοδο της πανδημίας τέθηκε στο περιθώριο ώστε να διαφυλαχτεί η πρώτη. Επίσης, εκτός των άλλων συγκρούστηκε με το θεσμό της εκκλησίας έχοντας ως ασπίδα τους ειδικούς και τους γιατρούς που έδωσαν επιστημονική εγκυρότητα στα μέτρα περιορισμού.

Τα τελευταία όπως και η ανάγκη του εμβολιασμού για τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας προβλήθηκαν (και επιβλήθηκαν) μέσω μιας επικοινωνιακής στρατηγικής καταιονισμού του κοινού.

Κομμάτι αυτής της επικοινωνιακής στρατηγικής αποτέλεσαν τα διαγγέλματα του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη (όλα τα διαγγέλματα είναι διαθέσιμα στη σελίδα www.primeminister.gr). Έτυχαν ιδιαίτερης προβολής από το σύνολο των ελληνικών καναλιών και προβλήθηκαν χωρίς περικοπές. Έκαναν υψηλή τηλεθέαση την περίοδο των περιοριστικών μέτρων και συζητήθηκαν από τις ενημερωτικές εκπομπές. Πέρασαν τα μηνύματα για την κρισιμότητα της κατάστασης, την αναγκαιότητα των περιοριστικών μέτρων, την αναγκαιότητα και την ασφάλεια του εμβολιασμού. Συν τοις άλλοις, τόνωσαν το εθνικό φρόνημα (ιδιαίτερα όταν συνέπιπταν με εθνικές επετείους), τη θέληση των Ελλήνων ή χρησιμοποιήθηκαν για να ανακοινωθούν μέτρα σχετικά με την οικονομία. Γενικότερα, οτιδήποτε νέο ο ελληνικός λαός το μάθαινε μέσα από τα διαγγέλματα του πρωθυπουργού.

Το δεύτερο μέρος της επικοινωνιακής στρατηγικής αποτέλεσαν οι καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης: Μένουμε σπίτι, Μένουμε ασφαλείς, Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε και η καμπάνια για την Επιχείρηση «Ελευθερία». Τα μέτρα πρόληψης, οι νέες συνήθειες και συμπεριφορές που έπρεπε να υιοθετηθούν, ο εμβολιασμός σαν μέτρο πρόληψης της σοβαρής νόσησης, όλα έγιναν γνωστά μέσω των διαφημίσεων που οφείλονται κατά κύριο λόγο στη γενική γραμματεία πολιτικής προστασίας (Γ.Γ.Π.Π.) και προβλήθηκαν από το σύνολο του μιντιακού συστήματος.

Στην παρούσα εργασία οι δύο περίοδοι οι οποίες θα εξεταστούν ως προς τους τρόπους και τις μεθόδους χειραγώγησης (κυρίως αναφορικά με τη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε) που επιστρατεύτηκαν για την προστασία της δημόσιας υγείας είναι: εκείνη η πρώτη της πρωτοφανούς κρίσης και των περιοριστικών μέτρων, η οποία χρονολογείται από το Φεβρουάριο του 2020 έως τον Αύγουστο του ίδιου έτους και η δεύτερη η οποία χρονολογείται από το Δεκέμβριο του 2020 έως το Νοέμβριο του 2021 και αφορά την επιχείρηση Ελευθερία δηλαδή την επιχείρηση πειθούς αναφορικά με τα εμβόλια.

Οι δύο περίοδοι θα εξεταστούν υπό το πρίσμα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και του συνδυασμού λόγου και εικόνας που αξιοποιήθηκε προκειμένου οι πολίτες να πειστούν να ακολουθήσουν πιστά τα μέτρα και, εν τέλει, να εμβολιαστούν, ούτως ώστε η χώρα να αποφύγει τον σκόπελο της πανδημίας.

Το υλικό που θα αξιοποιηθεί παρακάτω προέρχεται από ποικίλες πηγές. Από το διαδίκτυο αντλήθηκαν οι διαφημίσεις, τα διαγγέλματα και οι δηλώσεις:

ΑΠΕ-ΜΠΕ, Συναυλία... εν κινήσει από την Άλκηστη Πρωτομάλη στις γειτονιές της Αθήνας, στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1075449/synaylia-en-kinisei-apo-tin-alkisti-protopsalti-stis-geitonies-tis-athinas/> (δημοσιεύθηκε στις 25/04/2020).

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Στάνκογλου-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Στάνκογλου). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=iIESQnKtF2k&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Μπέζος-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Μπέζο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=rMVJQJ1HUlc&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι (Τηλεοπτικό σποτ με τον Σπύρο Παπαδόπουλο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=sNf7IUmOfPU&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Δήμητρα Γαλάνη-τραγουδίστρια (Τηλεοπτικό σποτ με τη Δήμητρα Γαλάνη). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=tTeOiGF8fdM&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Δρακοντίδης, Φ., Κορωνοϊός – Εξομολόγηση-σοκ: «Ανέβηκα την ανηφόρα που οδηγούσε στις πύλες της κολάσεως», στο: <http://www.protothema.gr/greece/article/1073567/deite-video-to-imerologio-enos-asthenous-me-koronoio-anevika-tin-anifora-pou-odigouse-stis-pules-tis-kolaseos/> (δημοσιεύτηκε στις 10/12/2020).

Ελληνική Κυβέρνηση. (2020). Μένουμε ασφαλείς και στο σχολείο (Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=syY0bR8QUXM&t=1s&ab_channel=%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%9A%CF%85%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7

Ευθυμιάδου, Δ., Κοροναϊός: Πρώτο κρούσμα στην Ελλάδα μια 38χρονη στη Θεσσαλονίκη, στο: <https://www.ethnos.gr/health/article/90685/koronaiosprotokroysmsthnelladamia38xronhsththessalonikh> (δημοσιεύτηκε στις 26/02/2020).

Μητσοτάκης, Κ., Ενημερωτικό σημείωμα για την παρουσίαση μέτρων για την ενθάρρυνση των εμβολιασμών από τον Πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη και Υπουργούς, στο: <http://www.primeminister.gr/2021/06/28/26854> (δημοσιεύτηκε στις 28/06/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Ανακοινώσεις του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την αντιμετώπιση της πανδημίας και την εξέλιξη του προγράμματος εμβολιασμού , στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/07/12/26960> (δημοσιεύτηκε στις 12/07/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Εισαγωγική τοποθέτηση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/11/30/28073> (δημοσιεύτηκε στις 30/11/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου , στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/25/23628> (δημοσιεύτηκε στις 25/03/2020).

Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες, στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/22/23615> (δημοσιεύτηκε στις 22/03/2020).
Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες για τον κορονοϊό , στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/11/23545> (δημοσιεύτηκε στις 11/03/2020).

Μητσοτάκης, Κ., Δήλωση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη από το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο «Αττικόν», στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2020/12/27/25539> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

NEWSROOM IEFIMERIDA.GR,Ο πρώτος θάνατος αστυνομικού στην Ελλάδα από κορονοϊό- 50χρονος που έδινε μάχη για 10 ημέρες στη ΜΕΘ , στο: <http://www.https://www.https://www.iefimerida.gr/ellada/koronoios-protos-thanatos-astynomikoy-stin-ellada>

NEWSROOM KATHIMERINI.GR,V-DAY και στην Ελλάδα: Η αντεπίθεση ξεκίνησε , στο: <http://https://www.kathimerini.gr/society/561208657/v-day-kai-stin-ellada-i-antepithesi-xekinise/> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

Newsroom. (2021).Ιταλία: Το 2020 οι περισσότεροι θάνατοι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/world/561308041/italia-to-2020-kategrafisan-oi-perissoteroi-thanatoi-meta-ton-v-pagkosmio-polemo/>

OPEN TV. (22/11/2020). Συγκλονίζει υγειονομική με covid/ Κεντρικό δελτίο ειδήσεων 22/11/2020/OPEN TV
(Είδηση). Ανακτήθηκε από: https://www.https://www.youtube.com/watch?v=qOoMXCoUXAU&ab_channel=OPEN

Υπουργείο Υγείας Κεντρική Υπηρεσία.(2021). Νοιαζόμαστε. Προστατευόμαστε. Εμβολιαζόμαστε - Δ. Διαμαντίδης - Θ. Παπαλουκάς (Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=WzpJYefSfPM&ab_channel=%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CE%A5%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%CE%9A%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%A5%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1

Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023).Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-poy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

Συντακτική ομάδα STAR.GR (2020).Σωτήρης Τσιόδρας: Το προφίλ του ανθρώπου που «κρεμόμαστε» από τα χείλη του. STAR.GR . Ανακτήθηκε από: <https://www.star.gr/eidiseis/ellada/494110/porios-einai-ο-swthrhs-tsiodras>

Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023). Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-roy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

Τσιτσιπάς, Σ. (2020). Στέφανος Τσιτσιπάς: Όσοι αγαπάμε μπορεί να είναι πιο ευάλωτοι από εμάς στον κορωνοϊό (Ανάρτηση στα κοινωνικά δίκτυα). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=cdKB9RIZuyw&ab_channel=%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82

Επίσης, από το διαδίκτυο αξιοποιήθηκαν άρθρα και περιοδικά σε ηλεκτρονική μορφή όπως επίσης και στατιστικά στοιχεία, τα οποία αποτέλεσαν σημαντικό εργαλείο.

Γαβρηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022).. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορωνοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

Δεμερτζής, Ν. (2020). Η πανδημία ως τραύμα. Οι ιδέες της πανδημίας. *διαΝΕΟσις*. Ανακτήθηκε από: <https://www.dianeosis.org/2020/06/i-pandimia-os-travma/>

ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.(2020).σ. 6 Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ#2. MediaJokers. ΜΜΕ και κορωνοϊός ειδικό τεύχος. Ανακτήθηκε από: <https://www.enainstitute.org/publication/mme-%ce%ba%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%bf%cf%8a%cf%8c%cf%82/>

Μπουντουράκη, Θ. (2020). Καλωσόρισες ατομική ευθύνη. *Capital.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/me-aropsi/3437038/kalosorises-atomiki-euthuni/>

Παπαχρήστος, Γ., Πανδημία και «ατομική ευθύνη», στο: <http://https://www.tovima.gr/2021/11/16/opinions/pandimia-kai-atomiki-eythyni/> (δημοσιεύτηκε στις 16/11/2021).

Περιοδικό Ενημέρωση, (Μάρτιος 2021), Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία. Ανακτήθηκε από: <https://www.inegsee.gr/ekdoseis/periodika/>

Watson, A., Media consumption increase due to the coronavirus worldwide 2020, by country, στο: <https://www.statista.com/statistics/1106766/media-consumption-growth-coronavirus-worldwide-by-country/> (δημοσιεύθηκε στις 18/06/2020).

Φαναράς, Σ., Στην εποχή της πανδημίας, στο: <http://https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias/> (δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2020).

Χαϊμαντά, Σ., Τα μέσα ενημέρωσης στην εποχή της πανδημίας, στο: <https://medialysis.net/2020/12/12/tamesa-enhmerosis-stin-epochi-tis-pandimias/> (δημοσιεύτηκε στις 12/12/2020).

Τσούκας, Χ., Ο άνθρωπος σχεδιάζει και ο θεός γελά, στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/1071333/o-anthropos-schediazai-kai-o-theos-gela/> (δημοσιεύτηκε στις 29/03/2020).

Ελληνική Κυβέρνηση, Στατιστικά εμβολιασμού για τον COVID-19 (εβδομαδιαία), στο: https://www.data.gov.gr/datasets/mdg_emvolio_weekly/ (δημοσιεύτηκε στις 28/12/2020 και ενημερώθηκε στις 08/06/2023).

Για τη σύνδεση των εκφραστικών μέσων, τρόπων πειθούς και λοιπών γλωσσικών επιλογών με τη στοχοθεσία της χειραγώγησης, εκτός των παραπάνω, αξιοποιήθηκαν και τα βιβλία:

Αγγελετόπουλος, Γ. (2020).. Πειθώ και Προπαγάνδα. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Μητσέλος, Α. και Σ. (2020). Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021),. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Σοπενχάουερ, Α. (2013). Η τέχνη του να έχεις πάντα δίκιο, (μτφρ.) Ν. Λαϊνή, Αθήνα: Αργοναύτης.

Χατζηστεφάνου, Α. (2022). Προπαγάνδα & Παραπληροφόρηση, Αθήνα: Τόπος.

Η επιλογή του υλικού έγινε μετά από ενδελεχή μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, ώστε η εργασία να αποτελεί μια αποτίμηση της παραπάνω περιόδου ενταγμένη στο πλαίσιο του χώρου και του χρόνου.

Δεν στάθηκε εφικτό από την άποψη του χώρου και του χρόνου να παρουσιαστούν όλα εκείνα τα κομμάτια της επικοινωνιακής στρατηγικής για την καταπολέμηση του ιού κι έτσι η επιλογή κάποιων σημείων που αποτελούν ορόσημα ήταν αναγκαία. Η δήλωση του Σωτήρη Τσιόδρα επιλέχθηκε για να αναδειχθεί ένα σημαντικό πρόσωπο της πολιτικής διαχείρισης της πανδημίας. Αποτέλεσε πρότυπο εγκράτειας, υπομονής και πίστης και κέρδισε την εμπιστοσύνη των Ελλήνων από την αρχή. Τα διαγγέλματα του πρωθυπουργού επιλέχθηκαν με τρόπο που να αναδεικνύουν τις σημαντικές εξελίξεις στη διάρκεια της πανδημίας. Στο πρόσωπο του πρωθυπουργού οι Έλληνες είδαν έναν αξιόπιστο ηγέτη και αυτό αποδεικνύεται από την έρευνα (οι Έλληνες τον εμπιστεύτηκαν σε ποσοστό περί του 70%²). Οι τηλεοπτικές διαφημίσεις στις οποίες συμμετείχαν πλήθος ηθοποιών και λοιπών διασήμων (π.χ. αθλητών) αποτέλεσαν έναν τρίτο διάυλο επικοινωνίας με τους πολίτες ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς όλοι όσοι επιστρατεύτηκαν έχουν έρεισμα και κύρος στον ελληνικό λαό αλλά επιπρόσθετα εξυπηρέτησαν τη στόχευση σε διαφορετικά target groups. Οι περισσότεροι ήταν άνθρωποι μέσης ηλικίας, γιατί απευθύνθηκαν σε ευάλωτες ομάδες αλλά δεν έλειψαν και οι νεότεροι πρεσβευτές του μηνύματος, όπως ο Στέφανος Τσιτσιπάς. Συν τοις άλλοις, οι Έλληνες στο πρώτο λοκντάουν βρέθηκαν στη δεύτερη θέση στην τηλεθέαση με 6,9 ώρες ημερησίως³. Τέλος, αξιοποιήθηκαν κάποια άρθρα από ηλεκτρονικές εκδόσεις εφημερίδων γιατί προώθησαν τις πολιτικές της πρόκλησης φόβου και δέους για τον ιό και έτσι ενίσχυσαν τον αγώνα για τον εμβολιασμό.

² Φαναράς, Σ., Στην εποχή της πανδημίας, στο: [http:// https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias/](http://https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias/) (δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2020).

³ Χαϊμαντά, Σ., Τα μέσα ενημέρωσης στην εποχή της πανδημίας, στο: <https://medialanalysis.net/2020/12/12/ta-mesa-enhmerosis-stin-epochi-tis-pandimias/> (δημοσιεύτηκε στις 12/12/2020).

1. Η ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ ΚΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

1.1 Το πρώτο κρούσμα

Ανάμεσα σε επιφωνήματα δηλωτικά του φόβου και της ταραχής των παριστάμενων δημοσιογράφων δίνεται στις 26/02/2020 η πρώτη συνέντευξη του επιστήμονα Σωτήρη Τσιόδρα με αφορμή το πρώτο θετικό κρούσμα της νόσου κόβιντ-19 στην Ελλάδα⁴.

Ένας επιστήμονας προκρίνεται ως η πιο ασφαλής επιλογή για τη δημόσια ενημέρωση περί πανδημίας, καθώς η εμπιστοσύνη του ελληνικού λαού εναποτίθεται αναντίρρητα βάσει ποσοστού 85% σε επιστήμονες/τεχνοκράτες κατά τον Απρίλιο του 2020⁵. Η επιλογή δε του συγκεκριμένου προσώπου εξηγείται από την αξιοπιστία που προκύπτει από το προφίλ του: 55 ετών λοιμωξιολόγος, με σπουδές στο Χάρβαρντ, συνεργάτης του MIT, υπεύθυνος γιατρός στους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 στην Αθήνα, πολύτεκνος, πιστός χριστιανός⁶. Όλα αυτά συνθέτουν την εικόνα του Σωτήρη Τσιόδρα που ανέλαβε ένα μέρος του βαρύτερου φορτίου της διαχείρισης της πανδημίας.

Ο Τσιόδρας αναφέρεται, με τεκμηριωμένο τρόπο, αρχικά στην επιβεβαίωση της πρώτης περίπτωσης της νόσου στην Ελλάδα και, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, πρόκειται για 38χρονη που ταξίδεψε στην περιοχή της Βόρειας Ιταλίας.

Αφού αναφέρεται στην πρώτη τεκμηριωμένη νόσηση, με λογικό τρόπο οργανώνει και παρουσιάζει τα υπόλοιπα δεδομένα. Διαβεβαιώνει ότι η γυναίκα παρακολουθείται από άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό και "μία ομάδα εξαιρετικών συναδέλφων στη Θεσσαλονίκη", ενώ κάνει λόγο για οικειοθελή απομόνωση των επαφών

⁴ Ευθυμιάδου, Δ., Κοροναϊός: Πρώτο κρούσμα στην Ελλάδα μια 38χρονη στη Θεσσαλονίκη , στο: <https://www.ethnos.gr/health/article/90685/koronaiosprotokroysmsthnelladamia38xronhsththessalonikh> (δημοσιεύτηκε στις 26/02/2020).

⁵ Φαναράς, Σ. (2020). Στην εποχή της πανδημίας. <https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias>

⁶ Συντακτική ομάδα STAR.GR (2020). Σωτήρης Τσιόδρας: Το προφίλ του ανθρώπου που «κρεμόμαστε» από τα χείλη του. STAR.GR . Ανακτήθηκε από: <https://www.star.gr/eidiseis/ellada/494110/poios-einai-ο-swthrhs-tsiodras>

της για τις επόμενες μέρες. Παράλληλα, διαβεβαιώνει για την ηπιότητα της νόσου αξιοποιώντας βραχυπερίοδο λόγο⁷ και καθιστώντας το μήνυμα σαφές και εύληπτο, ταιριαστό και κατανοητό για κάθε ενδιαφερόμενο. Στον αντίποδα, κάποιιο όροι που χρησιμοποιεί ο κύριος Τσιόδρας κάθε άλλο παρά κατανοητοί είναι καθώς μόνο από τα συμφραζόμενα μπορεί κάποιος να τους καταλάβει. "Ιχνηλάτηση, πληττόμενη περιοχή" και η πιο οικεία - πλην όμως λόγια λεξη- "νόσος" είναι ειδικού ιατρικού λεξιλογίου οι οποίες τεκμηριώνουν το υπόβαθρο του ομιλητή αλλά και το κοινό στο οποίο απευθύνεται⁸. Συν τοις άλλοις, το απρόσωπο ύφος με τη χρήση της παθητικής φωνής, η αντικειμενικότητα με τη χρήση του τρίτου ρηματικού προσώπου και η αναφορική γλώσσα στοιχειοθετούν τον επιστημονικό λόγο, προσφέροντας κύρος στον κύριο Τσιόδρα και αντικειμενικότητα στα λεγόμενά του⁹. Καταλήγει στον λόγο του αναφέροντας με δεοντολογική διατύπωση πως όσοι έρχονται από τις πληττόμενες περιοχές "πρέπει να επιτηρούν την υγεία τους" και με προτρεπτική υποτακτική "να μένουν στο σπίτι" και "να ειδοποιούν το γιατρό τους"¹⁰. Έτσι, οι πρώτες οδηγίες φτάνουν στα αυτιά των Ελληνίδων και των Ελλήνων για πρώτη φορά. Ακόμη, δόθηκε έμφαση από τον κύριο Τσιόδρα και στις σημαντικές οδηγίες που αφορούν την υγιεινή των χεριών και την υγιεινή του βήχα, καθώς από τα συμφραζόμενα αντιλαμβανόμαστε ότι θα αποτελούν πάγιες τακτικές και θεμελιωμένες συμπεριφορές στο εξής.

Συνολικά, αυτή η πρώτη συνέντευξη Τύπου του κυρίου Τσιόδρα δίνει την αίσθηση μιας νόσου η οποία προκαλεί συγκρατημένη ανησυχία –κρίνοντας από τα επιφωνήματα των παρισταμένων- χωρίς όμως να το παραδέχεται ανοιχτά ο επιστήμονας. Επιπροσθέτως, δίνονται κάποιες πρώτες οδηγίες σχετικά με την αντιμετώπιση της σε αυτό το πρώτο στάδιο.

1.2 Μια κρίση ανεπανάληπτη

«Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι βιώνουν τη μεγαλύτερη μέχρι τώρα διαταραχή που τους έχει τύχει. Στην Ελλάδα σίγουρα κάτι παρόμοιο δεν έχει συμβεί από το τέλος του εμφυλίου πολέμου. Ακόμα και τότε αλλά και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι επιχειρήσεις και τα σχολεία λειτουργούσαν, τα εστιατόρια δέχονταν πελάτες και σε μεγάλο βαθμό η αθλητική και πολιτιστική ζωή συνεχίζονταν. Για δύο γενιές δεν υπήρξε τόσο μεγάλη πανδημία σε παγκόσμια κλίμακα. Η ταχύτητα και η σφοδρότητα με τις οποίες

⁷ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.84. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁸ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.24. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

⁹ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.72. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

¹⁰ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.65. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

εκδηλώνεται επιταχύνουν την εμπειρία της "χρονο-χωρικής" συμπίεσης (Harvey 1989). Μερικοί ιστορικοί μας βεβαιώνουν ότι ο SARS-COV-2 αποτελεί μια αλλαγή του ρου της ιστορίας που ενδέχεται να μας οδηγήσει είτε στο καλύτερο είτε στο χειρότερο (MacMillan 2020; Garton Ash 2020)»¹¹.

Το διάγγελμα του Κυριάκου Μητσοτάκη στις 11/3/2020 ¹²προαναγγέλλει μια δύσκολη περίοδο για όλες τις Ελληνίδες και όλους τους Έλληνες: το πρώτο λόκνταουν. Αυτό έρχεται ως απάντηση σε "μια πρωτοφανή κρίση δημόσιας υγείας", όπως τη χαρακτηρίζει ο πρωθυπουργός και καθλώνει στο σπίτι παιδιά, εργαζομένους και ηλικιωμένους μεταξύ άλλων κοινωνικών ομάδων.

Η κοινωνία λαμβάνει διαβεβαιώσεις για μια σειρά θεμάτων: για το σύστημα υγείας που ενισχύεται, για την παιδεία που συνεχίζει να λειτουργεί απρόσκοπτα, για την οικονομική ενίσχυση των επιχειρήσεων και των επαγγελματιών και για τη σημαντική βοήθεια που θα δοθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα κράτη-μέλη της. Τέλος, ο πρωθυπουργός κάνει μία σύντομη αναφορά στη διπλή κρίση που αντιμετωπίζει στη θητεία του (εδώ γίνεται μία αναφορά στο μεταναστευτικό το οποίο κλήθηκε να διαχειριστεί η κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη), ενώ από την άλλη κάνει μία σύντομη αναφορά στην επιστήμη και στη θρησκεία αναδεικνύοντας το ρόλο τους στην αντιμετώπιση αυτής της πρωτοφανούς κρίσης δημόσιας υγείας. Εν τω μεταξύ, η πρώτη χώρα που υιοθετεί μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας είναι η Ιταλία. Λίγο αργότερα, στις 16 Μαρτίου η μια ευρωπαϊκή χώρα μετά την άλλη συνιστούν τον περιορισμό των επαφών και την επομένη η Ευρώπη κλείνει τα εξωτερικά της σύνορα. Στην άλλη μεριά του Ατλαντικού, Αμερική και Βραζιλία υποτιμούν τον κίνδυνο πληρώνοντας το τίμημα με περισσότερους νεκρούς από την Ευρώπη. Ο μισός πληθυσμός του πλανήτη περιορίζεται στο σπίτι του¹³.

Σε αυτή του την ομιλία ο Έλληνας πρωθυπουργός επιχειρεί να συνδεθεί με όλους τους Έλληνες, με στόχο την κατανόηση και τη συμμόρφωση στα μέτρα. Η προσφώνηση " Συμπολίτες μου" εξυπηρετεί αυτόν τον στόχο, καθώς από τη μία μεριά τονίζει την συμμετοχή και του πρωθυπουργού στην κοινωνία της χώρας ενώ από την άλλη μεριά η γενική κτητική της προσωπικής αντωνυμίας δηλώνει στενή σχέση με τους

¹¹ Δεμερτζής, Ν. (2020). Η πανδημία ως τραύμα. Οι ιδέες της πανδημίας. *διαΝΕΟσις*. Ανακτήθηκε από: <https://www.dianeosis.org/2020/06/i-pandimia-os-travma/>

¹² Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες για τον κορονοϊό, στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/11/23545> (δημοσιεύτηκε στις 11/03/2020).

¹³ Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023). Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-poy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

προαναφερθέντες(τεχνική των συνηθισμένων ανθρώπων ή plain folks¹⁴).

Στις εναρκτήριες φράσεις της ομιλίας του ο Έλληνας πρωθυπουργός παραδέχεται πώς ολόκληρος ο κόσμος αντιμετωπίζει "πλέον μία πρωτοφανή κρίση δημόσιας υγείας", αναδεικνύοντας έτσι το –ομολογουμένως σημαντικό- μέγεθος του προβλήματος αλλά και το χρονικό πλαίσιο, το οποίο τείνει να γίνει ασφυκτικό. Συνεχίζει αναφέροντας το πραγματικό, το ειλικρινές, το αληθινό εν προκειμένω πως η Ελλάδα " δεν χτυπήθηκε όσο άλλες", τονίζοντας ωστόσο το " μέχρι σήμερα", δηλαδή στις αρχές Μαρτίου 2020. Αυτή η διαπίστωση φαίνεται να τον οδηγεί στην προτροπή προς τους συμπολίτες του να μην έχουν αυταπάτες (" Όμως, ας μην έχουμε αυταπάτες"). Για να καταλήξει στην οδυνηρή διαπίστωση ότι "τα δυσκολότερα είναι ακόμα μπροστά μας". Στη συγκεκριμένη εναρκτήρια παράγραφο της ομιλίας παρατηρείται και η χρήση βραχυπερίοδου λόγου¹⁵, με σκοπό ο ομιλητής να μιλήσει με τρόπο λιτό, απλό και κατανοητό και να προσδώσει ζωντάνια και αμεσότητα στην ομιλία του. Μια επιλογή που διατηρείται στο μεγαλύτερο μέρος της ομιλίας.

Στη συνέχεια, δίνεται η λύση στο πρόβλημα της εξάπλωσης του ιού: " αυστηρά προληπτικά μέτρα" αναφέρει, καθώς " οποιοσδήποτε εφησυχασμός είναι ανεπίτρεπτος". Εδώ, αξίζει την παρατήρηση η χρήση του επιθέτου ανεπίτρεπτος, ειδικά όταν προέρχεται από τα επίσημα χείλη του πρωθυπουργού. Σε αυτόν τον τόνο μοιάζει με προειδοποίηση προς πάσα κατεύθυνση. Καταλήγει χρησιμοποιώντας μεταφορικό λόγο¹⁶για να προσδώσει αμεσότητα στο μήνυμα: " Και σε αυτόν το δρόμο θα συνεχίσουμε" αναφερόμενος στα μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού, αναδεικνύοντας την ανάγκη για λήψη μέτρων με ταχύτητα και αποφασιστικότητα¹⁷.

Και αφού παρατηρήθηκαν εκ του σύνεγγυς οι δύο πρώτες παράγραφοι θα γίνει τώρα αναφορά σε κάποια γενικά χαρακτηριστικά της ομιλίας του πρωθυπουργού. Πρώτος κοινός άξονας είναι η χρήση της οριστικής έγκλισης, η οποία, ως επί το πλείστον, χρησιμοποιείται στο σύνολο της ομιλίας. Η συγκεκριμένη επιλογή προσανατολίζει τον ακροατή να σκεφτεί ότι τα λεγόμενα του ομιλητή αντιστοιχούν σε

¹⁴ Αγγελετόπουλος, Γ. (2020). σ.55. Πειθώ και Προπαγάνδα. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

¹⁵ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.25. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

¹⁶ Σοπενχάουερ, Α. (2013), σ.50. Η τέχνη του να έχεις πάντα δίκιο, (μτφρ.) Ν. Λαΐνη, Αθήνα: Αργοναύτης.

¹⁷ Γαβριηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022). σ.213. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορονοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

κάτι πραγματικό και σε κάτι βέβαιο¹⁸. Παραδείγματος χάρη, ο Έλληνας πρωθυπουργός ανέφερε πως: " προσθέτουμε κρεβάτια στις μονάδες εντατικής θεραπείας των δημόσιων νοσοκομείων και αξιοποιούμε εγκαταστάσεις ιδιωτικών κλινικών σε όλη τη χώρα". Λίγο παρακάτω αναφέρεται στις επιχειρήσεις που κλείνουν προσωρινά τονίζοντας πως: " Θα σταθούμε δίπλα στις επιχειρήσεις και στους επαγγελματίες, παρέχοντας ρευστότητα κι αμβλύνοντας τις επιπτώσεις από τη μείωση του τζίρου". Μια δεύτερη γλωσσική επιλογή που αποτελεί κοινό τόπο στην ομιλία του είναι η χρήση του βραχυπερίοδου λόγου. Η συγκεκριμένη επιλογή εξηγείται αν αναλογιστεί κανείς το κοινό στο οποίο απευθύνεται ο ομιλητής: το σύνολο του ελληνικού λαού, δηλαδή άνθρωποι κάθε ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου. Καθιστά τον λόγο προσιτό, λιτό και κατανοητό, καθώς προσιδιάζει περισσότερο στον προφορικό λόγο παρά στον γραπτό.¹⁹ Η ομιλία βρίθκει χαρακτηριστικών παραδειγμάτων. Κάποια ενδεικτικά αποτελούν τα εξής παρακάτω: " Καμία δομή δεν περισσεύει. Και δημόσιος και ιδιωτικός τομέας καλούνται να συνεργαστούν για το κοινό καλό" και " Δεν πηγαίνουμε, επίσης, σε συγκεντρώσεις σε κλειστούς χώρους. Και, δεν ανταποκρινόμαστε στις χειραψίες και πολλές επαφές". Άρα, με αυτόν τον τρόπο καταργεί τα επικοινωνιακά εμπόδια και το μήνυμα φθάνει σε κάθε ενδιαφερόμενο. Η επόμενη επιλογή του ομιλητή έχει να κάνει με την ανάγκη του να διαβεβαιώσει τον ελληνικό λαό ότι θα κάνουν όλα τα απαραίτητα. Η επιλογή αυτή δεν είναι άλλη από τις βεβαιωτικές διατυπώσεις²⁰. Χρησιμοποιείται κυρίως στις περιπτώσεις στις οποίες οι άνθρωποι αισθάνονται ανασφάλεια για τις επιπτώσεις σε οικονομικό επίπεδο: " Θα σταθούμε δίπλα στις επιχειρήσεις και στους επαγγελματίες..." και "Θεωρώ δεδομένο ότι αυτό θα γίνει και ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα κάνει γρήγορα ότι χρειάζεται..." δηλώνει, διασκεδάζοντας τις εντυπώσεις και κερδίζοντας πολύτιμο χρόνο. Στον τομέα των διατυπώσεων αξίζει μια αναφορά και στην αναφερόμενη στη βιβλιογραφία ως δεοντολογική διατύπωση. Αυτή αξιοποιείται από τον ομιλητή κυρίως σε περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται στα αναγκαία μέτρα και συμπεριφορές που πρέπει να ενσωματώσουν στην καθημερινότητά τους οι Ελληνίδες και οι Έλληνες.²¹ Αυτούς πρέπει να προστατεύσουμε πρώτα από όλους" αναφέρει καθιστώντας σαφές ότι οι πολίτες μεγαλύτερης ηλικίας διατρέχουν τον σοβαρότερο κίνδυνο. Λίγο παρακάτω: "Το βάρος της, όμως, οφείλουμε να το μοιραστούμε όλοι, κράτος, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι", ξεκαθαρίζοντας πως η οικονομία πρέπει να στηριχθεί παντοiotρόπως και από όλους.

Αυτή τη συλλογική ευθύνη όχι μόνο σχετικά με την οικονομία αλλά και για τη δημόσια υγεία καθιστά σαφή μέσω της χρήσης του πρώτου πληθυντικού προσώπου

¹⁸ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.67. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

¹⁹ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.25. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

²⁰ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.28. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

²¹ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.121. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

(εμείς):²² " θα συνεχίσουμε", "οφείλουμε", " Ας ξαναθυμηθούμε" κοκ. Σε αυτήν την επιλογή αξίζει να παρατηρηθεί πως κάποιες φορές ο ομιλητής αναφέρεται στην ελληνική κοινωνία ενώ, προχωρώντας στην ανάγνωση της ομιλίας, το «εμείς» αναφέρεται στην ελληνική κυβέρνηση. Εν πάση περιπτώσει, δημιουργεί την αίσθηση ότι ο πρωθυπουργός ανήκει σε ένα σύνολο από το οποίο σε καμία περίπτωση δεν είναι ξεκομμένος. Τονίζεται η συλλογική ευθύνη για την αντιμετώπιση της πανδημίας και η καθολική αποδοχή της άποψης ότι σε τέτοια κρίση, τέτοια μέτρα χρειάζονται. Κρίνοντας τα ρηματικά πρόσωπα, αξία αναφοράς είναι και η χρήση του δεύτερου πληθυντικού προσώπου («εσείς»). Ο ομιλητής το χρησιμοποιεί κυρίως για να απευθυνθεί στη νεολαία: "Συνεχίστε το διάβασμα" τους προτρέπει, για να προχωρήσει γρήγορα στην αποτροπή " Αποφύγετε χώρους με μεγάλο συνωστισμό" και όσον αφορά τους ηλικιωμένους "Καλύτερα να μείνετε μακριά τους". Έτσι, προσδίδει αμεσότητα στην επικοινωνία, διαλογικό τόνο αλλά παράλληλα φανερώνει προτρεπτικό/αποτρεπτικό ύφος και συμβουλευτικό χαρακτήρα στην επικοινωνία.²³ Τέλος, σχετικά με την επιλογή του πρώτου ρηματικού προσώπου ο ομιλητής επιχειρεί να αναδείξει την προσωπικότητά του και να δηλώσει κάποια προσωπικά του βιώματα που, ίσως, τον οδήγησαν σε κρίσιμες αποφάσεις²⁴. Έτσι, μας φανερώνει ότι κλήθηκε να αντιμετωπίσει σαν πρωθυπουργός " μια μεγάλη διπλή κρίση" και επιστράτευσε για να το κάνει κάποιες σημαντικές αρετές που υπονοεί πως έχει: " αποφασιστικότητα, ευελιξία, γρήγορες αποφάσεις και τολμηρές κινήσεις" ,φανερώνοντας τοιοιτοτρόπως στοιχεία του χαρακτήρα του. Από την άλλη μεριά, εξομολογείται: " ... ένιωσα έντονη την ανάγκη να επικαλεστώ την πίστη μου για να αντλήσω δύναμη ..." , κάνοντας φανερό τη διάθεση του να πείσει για τη χριστιανική του πίστη και τον προσανατολισμό του στα θρησκευτικά ιδεώδη. Έτσι, κατορθώνει να προσεγγίσει ένα θρησκευόμενο, συντηρητικό κοινό.

Αναφορικά με τις εγκλίσεις ακόμα παρατηρείται η χρήση υποτακτικής και προστακτικής. Χαρακτηριστική είναι η παράγραφος στην οποία ο Έλληνας πρωθυπουργός απευθύνεται στους νέους και στις νέες. Η φράση " Καλύτερα να μείνετε μακριά τους" δηλώνει την προτροπή ενώ προηγουμένως οι προστακτικές " Συνεχίστε" και " Αποφύγετε" φανερώνουν την προσταγή προς τη νέα γενιά, η οποία είναι σαφές πως χρειάζεται κατευθυντήριες γραμμές. Οι φράσεις αυτές με τον τρόπο που διατυπώνονται καθιστούν εύληπτο και ευκρινές το πλαίσιο της δράσης και συμπεριφοράς της νέας γενιάς αλλά από την άλλη φανερώνουν και την πρόθεση του πρωθυπουργού να την πειθαρχήσει.

²² Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

²³ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

²⁴ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Στην προσπάθεια του Έλληνα πρωθυπουργού να πείσει αιτιολογείται η επιλογή της επίκλησης στη λογική σαν βασικού τρόπου πειθούς. Τα επιχειρήματα του οργανώνονται σχηματικά με διατύπωση άποψης και, ακολούθως, αιτιολόγηση της.²⁵ Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι στη δεύτερη παράγραφο όπου δηλώνει απερίφραστα πως "οποιοσδήποτε εφησυχασμός είναι ανεπίτρεπτος", οπότε τα "αυστηρά προληπτικά μέτρα" κρίνονται αναγκαία. Λίγο παρακάτω αναφέρει πως "η οικονομία θα δεχθεί, προφανώς, ένα πλήγμα", ώστε "πρέπει να περιοριστούν οι συνέπειες του". Έτσι, επιχειρεί να δώσει την αίσθηση πως τα μέτρα είναι σταθμισμένα και δικαιολογημένα.

Για τον ίδιο λόγο ο λογογράφος του πρωθυπουργού χρησιμοποιεί - με φειδώ - κάποια σχήματα λόγου. "Τα δυσκολότερα είναι ακόμα μπροστά μας" ισχυρίζεται, προσωποποιώντας και καθιστώντας σαφή τα αποτελέσματα της πανδημίας που ήρθαν, αναπόδραστα, αμέσως στους επόμενους μήνες. Ενώ, παρακάτω, αναφέρεται μεταφορικά το "πλήγμα" που θα δεχθεί η οικονομία, προετοιμάζοντας το έδαφος για τις συνέπειες στον οικονομικό τομέα και στην καθημερινότητα των πολιτών.

Τέλος, είναι άξια παρατήρησης η χρήση συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων ιδιαίτερα στο τέλος της ομιλίας, με σαφή στόχο να χειραγωγήσει ένα συντηρητικό κοινό.²⁶ Έτσι, η χρήση λέξεων όπως πίστη, ορθοδοξία, Ελλάδα αποκτά μια δεύτερη ανάγνωση. Το ηθικό τους βάρος συσκοτίζει την κρίση των ακροατών και εμποδίζει την κατανόηση βαθύτερων σκοπιμοτήτων, παρωθώντας τους σε τυποποιημένες συμπεριφορές.

Συνολικά, η ομιλία του Κυριάκου Μητσοτάκη που προβλήθηκε ζωντανά από το σύνολο του μιντιακού κατεστημένου ενημερώνει, πείθει, χειραγωγεί με σκοπό να πειθαρχήσουν όλοι στα μέτρα, ώστε να αντιμετωπιστεί η δύσκολη κατάσταση.

1.3 Απαγόρευση κυκλοφορίας

²⁵ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.111. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

²⁶ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020),σ.113. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Στο διάγγελμα της 22/03/2020 ο Έλληνας πρωθυπουργός ²⁷ αναφέρεται στην ανάγκη για απαγόρευση κυκλοφορίας (ένα ιδιότυπο TINA: There Is No Alternative) η οποία γίνεται πράξη από εκείνη την ημερομηνία και ύστερα.

Λίγο νωρίτερα στον ίδιο μήνα απευθύνει ακόμα δύο διαγγέλματα, ένα στις 17 Μαρτίου και ένα ακόμα στις 19. Στις 17 Μαρτίου αναφέρεται στις τρεις συνιστώσες της κυβερνητικής πολιτικής: στον περιορισμό της διάδοσης του ιού, στην ενίσχυση του συστήματος υγείας και στη στήριξη της οικονομίας και των εργαζομένων. Στις 19 του ίδιου μήνα απευθύνει μία έκκληση να πειθαρχήσουν και να παραμείνουν στο σπίτι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες, ώστε να μη χρειαστεί να παρθούν πρόσθετα μέτρα. Παράλληλα υπογραμμίζει τις προσπάθειες για ενίσχυση τόσο των εργαζομένων που πλήττονται από την πανδημία όσο και για το έκτακτο δώρο Πάσχα των υγειονομικών.

Στις 22 Μαρτίου ο κύβος έχει πλέον ριφθεί. Η ανάγκη για απαγόρευση κυκλοφορίας είναι πλέον αδήριτη, καθώς "όταν η ευθύνη του ενός αποδεικνύεται ελλειμματική, τότε θα πρέπει να διασφαλιστεί το δημόσιο συμφέρον", επιρρίπτοντας ευθύνες σε κάθε άτομο ξεχωριστά για τη συμπεριφορά του, κάτι που θα χρησιμοποιηθεί αρκετά στη συνέχεια. Εκτός όμως από την ανάδειξη της ατομικής ευθύνης (η οποία από τις αρχαιοελληνικές τραγωδίες έχει τη μορφή της Αντιγόνης, που αναλαμβάνοντας την ευθύνη αποφασίζει να θάψει τον Πολυνείκη παρά την απαγόρευση του Κρέοντα²⁸) υπάρχουν αρκετά σημεία στο διάγγελμα του Έλληνα πρωθυπουργού τόσο από άποψη γλωσσική όσο και από άποψη περιεχομένου που αξίζουν την προσοχή.

Στον τομέα των προσφωνήσεων ο λογογράφος του πρωθυπουργού επιλέγει δυο διαφορετικές: "Συμπολίτες μου" και "Συμπατριώτες μου". Με τις συγκεκριμένες επιλογές επιχειρεί να αναδείξει τη συμμετοχή του Έλληνα πρωθυπουργού στο κοινωνικό σύνολο καθώς και να απευθυνθεί σε ένα πιο συντηρητικό ακροατήριο χρησιμοποιώντας τη λέξη συμπατριώτες, η οποία εμπεριέχει τη συναισθηματικά φορτισμένη λέξη πατρίδα. Έτσι, αμβλύνει τη δυνατότητα κριτικής αντίστασης²⁹.

Στην ίδια στόχευση και η προσπάθεια από μέρους του για πρόκληση φόβου αξιοποιώντας τη δραματική διαπίστωση πως στην "Ιταλία χάνεται, δυστυχώς, ένας άνθρωπος κάθε δύο λεπτά". Μια διαπίστωση που αποδείχθηκε οδυνηρή πραγματικότητα, καθώς η Ιταλία μέχρι να τελειώσει το 2020 κατέγραψε 100000 νεκρούς (τον υψηλότερο αριθμό θανάτων από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο) πλέον του μέσου

²⁷ Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες, στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/22/23615> (δημοσιεύτηκε στις 22/03/2020).

²⁸ Μπουντουράκη, Θ. (2020). Καλωσόρισε ατομική ευθύνη. Capital.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/me-apopsi/3437038/kalosorises-atomiki-euthuni/>

²⁹ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.113. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

όρου³⁰. Ως αποτέλεσμα η αναίμακτη αποδοχή από μέρους των πολιτών της όποιας δέσμης μέτρων για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού.

Παράλληλα, ευρεία είναι η χρήση συναισθηματικά φορτισμένου λεξιλογίου που, αποδεδειγμένα, εμποδίζει την κατανόηση, την κρίση και την ανάδειξη των βαθύτερων σκοπιμοτήτων που υποκρύπτονται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι λέξεις πατρίδα, δημοκρατία, πολίτης, Ελληνίδα και Έλληνας στο σύνολο του διαγγέλματος³¹.

Από την άλλη μεριά, μια θεμιτή στρατηγική πειθούς παρατηρείται στις περιπτώσεις συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας. " Ερημώνοντας δρόμους και πλατείες εξορίζουμε με τον κίνδυνο" και " μένοντας στις εστίες μας, τις μετατρέπουμε σε οχυρά ζωής", εξηγώντας τη σημασία της παραμονής στο σπίτι και της επακόλουθης συντήρησης της ζωής. Επίσης, " πρέπει να κλείσει κάθε κερκόπορτα στο κακό" αναφερόμενος στους επιπόλαιους που θέτουν σε κίνδυνο το κοινωνικό σύνολο. Ο ιός εδώ παρουσιάζεται σαν εχθρός και η κατάσταση με πόλεμο³². Έτσι, με εύληπτο και ζωντανό τρόπο περνάει το μήνυμα³³.

Με τον ίδιο στόχο χρησιμοποιείται και το ασύνδετο σχήμα. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η περίοδος λόγου " Οι παππούδες, οι γιαγιάδες, οι γονείς μας", η οποία αναφέρεται στις ευάλωτες ομάδες που χρειάζονται την προστασία μας, επικαλούμενος τα θετικά συναισθήματα της συμπάθειας και της αγάπης που τρέφει ο καθένας για αυτούς. Από την άλλη μεριά, το ασύνδετο σχήμα χρησιμοποιείται για να προκαλέσει φόβο καθώς " ο κορωνοϊός δεν ξεχωρίζει σύνορα ή έθνη, εισοδήματα ή κοινωνικές ομάδες", εφιστώντας έτσι την προσοχή στους ανυποψίαστους πολίτες που δυνητικά υποτιμούν την δύναμη του ιού.

Επιπλέον των παραπάνω, αξίζει αναφορά και στη χρήση των επιθετικών προσδιορισμών που αποδίδουν αξιολογικά χαρακτηριστικά σε ομάδες, θεσμούς, αποφάσεις. Έτσι, η Πολιτεία χαρακτηρίζεται " οργανωμένη δημοκρατική" ενώ οι πολίτες διαχωρίζονται πλέον σε δύο κατηγορίες: στους "επιπόλαιους" και "ανεύθυνους"

³⁰ Newsroom. (2021).Ιταλία: Το 2020 οι περισσότεροι θάνατοι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/world/561308041/italia-to-2020-kategrafisan-oi-perissoteroi-thanatoi-meta-ton-v-pagkosmio-polemo/>

³¹ Χατζηστεφάνου, Α. (2022), σ.165. Προπαγάνδα & Παραπληροφόρηση, Αθήνα: Τόπος.

³² Γαβριηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022). σ.211. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορωνοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

³³ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.64. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

που αποτελούν απειλή³⁴, δηλαδή αυτούς που θα αντισταθούν στα μέτρα και στους "υπεύθυνους" που τάσσονται στο πλευρό του πρωθυπουργού και της πολιτικής μαζί με τους "ευάλωτους", δηλαδή αυτούς που κινδυνεύουν περισσότερο. Ένας διαχωρισμός που γέννησε επικίνδυνους κοινωνικούς αυτοματισμούς στην πορεία της πανδημίας.

Μια πανδημία που στο τέλος της οι Έλληνες θα είναι "πιο υγιείς, πιο δυνατοί και πιο αισιόδοξοι", όπως διατυπώνει θαυμαστικά και με περισσή ευκολία ο Έλληνας πρωθυπουργός προς το τέλος του λόγου του. Έτσι, ωραιοποιεί την πραγματικότητα σε μια ύστατη προσπάθεια να διασκεδάσει τις αρνητικές εντυπώσεις που δημιουργούσαν τα μέτρα³⁵. Στην προσπάθεια του να διασκεδάσει τις εντυπώσεις και να καλλιεργήσει το συναίσθημα της ασφάλειας στον πολίτη οφείλεται και η χρήση βεβαιωτικών διατυπώσεων³⁶, όπως: " Η κυβέρνηση μένει όρθια στο καθήκον" και " Δική μου επιλογή είναι μόνο μία: Η ζωή και η υγεία των Ελλήνων!", καθιστώντας σαφές πως η κυβέρνηση θα μείνει όρθια και ο πρωθυπουργός θα αρθεί στο ύψος των περιστάσεων.

Πέραν όμως της κυβέρνησης και του πρωθυπουργού έχει χρέος και ο πολίτης. Αυτό το χρέος καταδεικνύεται μέσα από τις δεοντολογικές διατυπώσεις: " Ο καθένας από εμάς να πάψει να γίνεται κρίκος μεταφοράς στο διπλανό του" για να καταλήξει " Δεν κυκλοφορούμε χωρίς αιτία. Μένουμε σπίτι". Αυτό το " Μένουμε σπίτι" δεν είναι το μόνο σύνθημα μέσα στην ομιλία του Κυριάκου Μητσοτάκη. Στη συνθηματολογία πρέπει να πιστωθεί και το "Τώρα είναι η ώρα του πολίτη!" όπως επίσης και το "Δεν κυκλοφορούμε" ή το λογοπαίγνιο " Και δίνουμε όλοι ενωμένοι, πάνδημη απάντηση στην πανδημία" με το οποίο κλείνει την ομιλία του, καθιστώντας δεδομένη την ευθύνη του κάθε πολίτη στην αντιμετώπιση του ιού.

Εκτός της συνθηματολογίας, προς το τέλος, εμπλέκει σαν στρατηγική πειθούς και την επίκληση στην αυθεντία, αξιοποιώντας τα λόγια του Θιοντορ Ρούζβελτ, αναφερόμενος στους υγειονομικούς που δίνουν αγώνα " με πρόσωπο γεμάτο ιδρώτα και αίμα" για έναν " άξιο σκοπό" με περίσσιο " ενθουσιασμό και αφοσίωση". Έτσι, επιτυγχάνει την εύνοια των γιατρών και των νοσηλευτών των δημόσιων νοσοκομείων που έδωσαν τον υπέρ πάντων αγώνα εκείνη την περίοδο όντες οι «στρατιώτες» που

³⁴ ENA Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.(2020).σ. 6 Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ#2. MediaJokers. ΜΜΕ και κορονοϊός ειδικό τεύχος. Ανακτήθηκε από: <https://www.enainstitute.org/publication/mme-%ce%ba%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%bf%cf%8a%cf%8c%cf%82/>

³⁵ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.121. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

³⁶ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.28. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

έδωσαν αυτή τη μάχη κατά του ιού χρησιμοποιώντας «πολεμικές μεταφορές που επιπολάζουν στον δημόσιο λόγο»³⁷ την περίοδο της πανδημίας.

Ο έντυπος Τύπος αντιμετωπίζει μωδιασμένα τις ανακοινώσεις και με ποικίλες αντιδράσεις. Στην εφημερίδα «Καθημερινή» της 22/03/2020 δεσπόζει ο τίτλος «Όλα τα μέτρα πάνω στο τραπέζι» ενώ λίγο παρακάτω από τον κεντρικό τίτλο αναφέρεται σε μικρότερους τίτλους «Πάση θυσία το ΕΣΥ πρέπει να μείνει όρθιο» και ότι «Θα χρειαστούν περίπου 12 μήνες για το εμβόλιο» δίνοντας με ωμό ρεαλισμό τον χρονικό ορίζοντα της επιστροφής της ελπίδας. Η εφημερίδα «Το Βήμα της Κυριακής» της ίδιας ημέρας θα αναφερθεί δραματικά σε «Κατάσταση πολιορκίας» ενώ διαβλέπει ένα ιδιότυπο «Τεστ αντοχής για την παγκοσμιοποίηση» με την έλευση του ιού. Η εφημερίδα «Έθνος της Κυριακής» ρίχνει τον προβολέα και φωτίζει εκείνους που εργάζονται στην εποχή του ιού: «Στην πρώτη γραμμή της μάχης οι ήρωες της διπλανής πόρτας» αναφέρεται χαρακτηριστικά. Τέλος, η εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» αναφέρει: «Οδηγός επιβίωσης ΣΤΗΝ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑ» και ενσωματώνει σε έντυπο έναν οδηγό αισιοδοξίας με σύνθημα «Σιγά μη φοβηθώ το Μένουμε σπίτι», δίνοντας την ευκαιρία στους ανθρώπους να αναπλαισιώσουν μια δυσάρεστη υποχρέωση, αυτή της παραμονής στο σπίτι.

1.4 Της εθνικής επετείου

Το διάγγελμα για την εθνική επέτειο της 25ης Μαρτίου εκφωνείται το έτος 2020 από τον Έλληνα πρωθυπουργό "σε μία πρωτόγνωρη κατάσταση", όπως τη χαρακτηρίζει³⁸. Σε μια κατάσταση που απαιτεί να "την τιμούμε από το σπίτι μας" όπως δηλώνεται απλά και κατανοητά σε βραχυπερίοδο λόγο και με την επανάληψη της αντωνυμίας "την". Στην εναρκτήρια παράγραφο της ομιλίας του επίσης χρησιμοποιεί τις συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις αγώνας και ελευθερία. Σε αυτές τις λέξεις θα χτίσει στη συνέχεια μια αναλογία μεταξύ παρελθόντος και παρόντος και των αγώνων που δόθηκαν και πρέπει να δοθούν στην πορεία, στην προκειμένη περίπτωση ενάντια στην πανδημία, η οποία αποτελεί τον εχθρό.

Σε αυτή τη μάχη απέναντι στην πανδημία ο κάθε πολίτης "αναλαμβάνει το δικό του μερίδιο προσφοράς", αναφέρει εννοώντας την ευθύνη του καθενός στην αντιμετώπιση του ιού. "Κανείς μόνος" δηλώνει κατηγορηματικά και επαναλαμβάνει ότι όλοι έχουν την ευθύνη τους και πολεμούν πλέον "στην πρώτη γραμμή".

Στη συνέχεια της ομιλίας στην τρίτη παράγραφο κάνει κατάχρηση κάποιων συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων ³⁹(«οι Έλληνες, το έθνος, η δημοκρατία, η δικαιοσύνη») με στόχο να αποδείξει ποια είναι αυτά για τα οποία πρέπει να πολεμήσουν

³⁷ Δεμερτζής, Ν. (2020). Η πανδημία ως τραύμα. Οι ιδέες της πανδημίας. διαΝΕΟσις. Ανακτήθηκε από: <https://www.dianeosis.org/2020/06/i-pandimia-os-travma/>

³⁸ Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου, στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/25/23628> (δημοσιεύτηκε στις 25/03/2020).

³⁹ Χατζηστεφάνου, Α. (2022), σ. 165. Προπαγάνδα & Παραπληροφόρηση, Αθήνα: Τόπος.

οι Έλληνες. Και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι λαοί πρέπει να είναι ενωμένοι για να ξεπεράσουν τις δυσκολίες και ότι καμία κοινωνία δεν μπορεί να προοδεύσει χωρίς την υγεία των πολιτών.

Για αυτή την πολυπόθητη υγεία δίνουν τη μάχη τους τόσο η πολιτεία όσο και οι πολίτες που πρέπει να σταθούν με "πειθαρχία" δίπλα στο οργανωμένο κράτος, όπως δηλώνει. Η προτροπή για την επιθυμητή συμπεριφορά εδώ πέρα είναι εμφανής. Παρ' όλα αυτά παραδέχεται ρεαλιστικά ότι θα υπάρξουν δυσκολίες τόσο στον τομέα της οικονομίας (" Και η οικονομία μας θα υποφέρει") όσο και της υγείας (" Απώλειες έχουμε και θα έχουμε"). Στον τομέα της οικονομίας δε, τον Μάρτιο του 2020, το 14,6% των επιχειρήσεων, 205.984 επιχειρήσεις, ανέστειλαν τη λειτουργία τους με κρατική εντολή⁴⁰.

Λίγο παρακάτω, κάνει μία μικρή διακοπή για να απευθυνθεί στις Ελληνίδες και στους Έλληνες. " Συμπατριώτες μου, παντού στη χώρα," αποστρέφει τον λόγο, εντάσσοντας τον εαυτό του στην ελληνική κοινωνία και στο ελληνικό έθνος σαν έναν από όλους. Συνεχίζει με την ίδια αμεσότητα με μια αναλογία: " Οι οπλαρχηγοί και πυρπολητές του καιρού μας είναι οι γιατροί κι οι νοσηλευτές", παρομοιάζοντας τους με τους πρώτους ως προς την δύναμη και την αποτελεσματικότητα που αποδεικνύουν κάθε μέρα στον αγώνα. Για αυτό το λόγο τους χαρακτηρίζει και "ήρωες" με τον κατηγορηματικό προσδιορισμό. Αυτούς τους "ήρωες" ισχυρίζεται με τη μορφή της δεοντολογικής διατύπωσης "οφείλουμε να τους εξοπλίσουμε με τα πολεμοφόδια που σώζουν ζωές". Στα παραπάνω ο ιός είναι ο εχθρός τον οποίο όλοι αντιπαλεύουν⁴¹. Και κλείνει την παράγραφο με την προσταγή " Δεν κυκλοφορούμε, μένουμε σπίτι!", μια προσταγή που στη συνέχεια έγινε σύνθημα κατά της πανδημίας⁴². Αυτοί που δίνουν τη μάχη κατά της πανδημίας δεν διαφέρουν ιδιαίτερα από τους προγόνους που "ξεσηκώθηκαν και απελευθέρωσαν την πατρίδα", συνδέοντας παρελθόν και παρόν με τρόπο αποτελεσματικό και με στόχο να εμπεδωθεί η αντίληψη ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε πόλεμο με έναν αόρατο εχθρό, ο οποίος πρέπει να υπερνικηθεί. Με αυτόν τον σκοπό, πρέπει να επιστρατευθούν η δύναμη και η θέληση. Σε αυτές που αναφέρθηκε ο Διονύσιος Σολωμός, του οποίου τα λόγια αξιοποιεί " Η δύναμή σου πέλαγο, η θέλησή

⁴⁰ Περιοδικό Ενημέρωση, (Μάρτιος 2021), σ.1, Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία. Ανακτήθηκε από: <https://www.inegsee.gr/ekdoseis/periodika/>

⁴¹ Γαβριηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022). σ.211. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορονοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

⁴² Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

μου βράχος", κάνοντας επίκληση στην αυθεντία ⁴³ και πείθοντας τοιουτοτρόπως για τη σοβαρότητα της αποστολής.

Μια αποστολή που τη χαρακτηρίζει πανευρωπαϊκή και καταλήγει στη διατύπωση ότι "Ποτέ η σημασία της ενωμένης Ευρώπης δεν ήταν μεγαλύτερη", κάνοντας κατανοητό πως αυτόν τον αγώνα δεν τον δίνουν οι Ελληνίδες και Έλληνες μόνοι τους αλλά με ευρωπαϊκή συμπαράσταση. Ωστόσο, υπάρχει και ο εθνικός αγώνας εντός των ορίων της επικρατείας. Με δεοντολογική διατύπωση αξιολογεί πως χρειάζεται "να κρατήσουμε την Ελλάδα δυνατή και τους Έλληνες υγιείς". Χαρακτηρίζει μεταφορικά τους Έλληνες "χαλυβδωμένους" και σε μια αισιόδοξη πλευρά παραδέχεται ξανά με μεταφορικό λόγο ότι ξύπνησαν λαϊκές δυνάμεις που " βρισκόταν σε λήθαργο". Για αυτές τις δυνάμεις του λαού, στο κλείσιμο του επίσης αξιοποιεί την οριστική έγκλιση και τον βραχυπερίοδο λόγο, για να αναφέρει όλα αυτά που, λόγω της πανδημίας, ξεκίνησαν να γίνονται καλύτερα: τον εκσυγχρονισμό των δομών, την καθιέρωση της τηλεργασίας ως εναλλακτικού τρόπου εργασίας, τη μείωση της γραφειοκρατίας, την εμπέδωση της αξίας του εθελοντισμού, την πειθαρχία των πολιτών.

Για να κλείσει με τη διαβεβαίωση ότι του χρόνου "αυτή η περιπέτεια θα είναι παρελθόν και οι εορτασμοί για την εθνική επέτειο θα ναι μεγαλειώδεις, ενώ οι Έλληνες υπερήφανοι για τη νίκη απέναντι στον ιό. Κάτι που, φυσικά, διαψεύστηκε⁴⁴.

1.5 Ο Σπύρος Παπαδόπουλος μένει στο σπίτι

Η διαφήμιση αυτή της Πολιτικής Προστασίας⁴⁵ έχει σαφές κοινωνικό μήνυμα και στόχευση στο κοινό μεγάλης ηλικίας. Επιστρατεύεται ένας γνωστός τοις πάσι και αγαπητός ηθοποιός, ούτως ώστε το μήνυμα να περάσει άμεσα και να φτάσει σε κάθε κοινό (εδώ αξιοποιείται «η τεχνική της μαρτυρίας» ή «testimonial», ώστε διασυνδέεται το πρόσωπο του ηθοποιού με συγκεκριμένες συμπεριφορές και ιδέες⁴⁶).

⁴³ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.27. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

⁴⁴ Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023). Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-poy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

⁴⁵ Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). EPT: Μένουμε σπίτι (Τηλεοπτικό σποτ με τον Σπύρο Παπαδόπουλο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=sNf7lUmQfPU&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

⁴⁶ Αγγελετόπουλος, Γ. (2020).σ.54-55. Πειθώ και Προπαγάνδα. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Η διαφήμιση ξεκινάει με τον Σπύρο Παπαδόπουλο να συνομιλεί με κάποιον γνωστό ή φίλο και να απορρίπτει κατηγορηματικά και κοφτά – και μάλλον απότομα- την πρότασή του για κοινωνική συναναστροφή (" Όχι, όχι μην επιμένεις, θα μείνω μέσα. Όσο ο ιός κυκλοφορεί έξω, εγώ θα μείνω μέσα. Γεια."). Έτσι από την πρώτη ατάκα του σεναρίου γίνεται αντιληπτό το μήνυμα μέσω του διαλόγου στο τηλέφωνο. Ο διάλογος είναι αυτός που προσδίδει αμεσότητα και ζωντάνια και καθιστά διαυγές το μήνυμα. Στη συνέχεια, ο Σπύρος Παπαδόπουλος εισέρχεται στο σπίτι του και στρέφεται στην κάμερα. Χρησιμοποιεί την φιλική προσφώνηση "παιδιά" για να πετύχει οικείο και καθημερινό ύφος⁴⁷, αφού αυτός είναι άλλωστε ο χαρακτήρας του, όπως διαφαίνεται.

Συνεχίζει, επιστώντας την προσοχή για τη σοβαρότητα της κατάστασης. Η χρήση της οριστικής (" Τα πράγματα είναι σοβαρά") φανερώνει την βεβαιότητα για την δύσκολη πραγματικότητα, στην οποία έχει περιέλθει ο κόσμος.

Στη συνέχεια, ο πρωταγωνιστής δίνει το βασικό μήνυμα. Ομιλεί σε Α' πληθυντικό πρόσωπο και χρησιμοποιεί την προστακτική έγκλιση, για να το κάνει ("κλείνουμε, μένουμε"). Με τη χρήση του συγκεκριμένου προσώπου εντάσσει εαυτόν στο κοινωνικό σύνολο, ώστε να δημιουργηθούν γέφυρες επικοινωνίας, φανερώνει συνυπευθυνότητα στην προσπάθεια αντιμετώπισης της πανδημίας και – ομολογουμένως- προσδίδει ζωντάνια και αμεσότητα στην επικοινωνία⁴⁸. Από την άλλη μεριά, η χρήση της προστακτικής έγκλισης υποδηλώνει την αναγκαιότητα των μέτρων τα οποία δηλώνονται σε μορφή προσταγής. Παρακάτω, η οπτική γωνία τροποποιείται με τη χρήση του δεύτερου πληθυντικού προσώπου, ώστε ο ηθοποιός απευθύνεται πλέον άμεσα στους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας (" εσείς γιαγιάδες και παππούδες, μείνετε στο σπίτι και ακούστε με προσεκτικά τι θα σας πω"), για να ακολουθήσουν οι οδηγίες: "δουλειές συναθροίσεις, ασπασμοί, χαιρετισμοί με ευλαβική(μεταφορά από τον θρησκευτικό λόγο⁴⁹) προσοχή", "όχι μπέμπι σίτινγκ".

Με το πέρας των οδηγιών, ανοίγει ένα φανταστικό διάλογο με τις ελληνίδες γιαγιάδες οι οποίες παραδέχονται ότι είναι πολύ δύσκολο να μην βλέπουν τα εγγόνια τους, για να απαντήσει ο Σπύρος Παπαδόπουλος με ωμό ρεαλισμό: " είναι δύσκολο αλλά πρέπει να γίνει, τι να κάνουμε". Εδώ γίνεται αντιληπτό και το σχήμα λόγου της αναδίπλωσης, ώστε η διατύπωση που ανήκει κατά φαντασίαν στις γιαγιάδες απολήγει

⁴⁷ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.124. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁴⁸ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁴⁹ ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.(2020).σ. 47 Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ#2. MediaJokers. ΜΜΕ και κορονοϊός ειδικό τεύχος. Ανακτήθηκε από: <https://www.enainstitute.org/publication/mme-%ce%ba%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%bf%cf%8a%cf%8c%cf%82/>

στο "είναι δύσκολο", ενώ η απάντηση του ηθοποιού ξεκινάει με την ίδια φράση για λόγους έμφασης.

Η διαφήμιση ολοκληρώνεται με κάποιες οδηγίες σε προστακτική έγκλιση η οποία σε αυτές τις περιπτώσεις δηλώνει την προτροπή ("μένουμε σπίτι, παίρνουμε τηλέφωνο" κτλ.) ενώ αποκαλύπτεται και ο στόχος μέσω της τελικής πρότασης "για να έχουμε όλοι την υγεία μας", η προστασία της δημόσιας υγείας και των ευπαθών ομάδων ιδιαίτερα.

Τέλος, με τη χρήση της γνωστής ρήσης του Πόντιου Πιλάτου "νίπτω τας χείρας μου" μπορούμε να θεωρήσουμε πλέον ότι το μήνυμα βρήκε τον παραλήπτη. Το σχολαστικό πλύσιμο των χεριών παρουσιάζεται σαν μία πρώτη καλή λύση για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού.

1.6 Η εντός των τειχών ψυχαγωγία

Οι άνθρωποι οι οποίοι έχασαν τις δουλειές τους κατά την περίοδο της πανδημίας αλλά και εκείνοι που υποχρεώθηκαν σε προσωρινή άδεια από αυτές είχαν αρκετό ελεύθερο χρόνο. Χρόνο που διέθεσαν κυρίως μπροστά στην οθόνη.

Τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα της Amy Watson είναι ενδεικτικά για την αυξημένο χρόνο που περνούν οι άνθρωποι παγκοσμίως μπροστά στην οθόνη κατά τη διάρκεια της πανδημίας⁵⁰.

Παρατηρείται 67% αύξηση των ανθρώπων που παρακολουθούν ειδήσεις παγκοσμίως. Οι υπηρεσίες streaming, όπως το Netflix βλέπουν την κίνηση να αυξάνεται κατά 51%. Η παραδοσιακή τηλεόραση αυξάνει την τηλεθέαση κατά 45%. Οι άνθρωποι περνούν περισσότερο χρόνο σε υπηρεσίες άμεσων μηνυμάτων κατά 45%. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης γνωρίζουν άνθηση, αφού η κίνηση αυξάνεται κατά 44%. Τέλος, οι άνθρωποι περνάνε αρκετά περισσότερο χρόνο μπροστά από τις οθόνες των βιντεοκονσολών παίζοντας ηλεκτρονικά παιχνίδια περισσότερο κατά 36%. Στον ελλαδικό χώρο, τα κανάλια ποντάρουν σε ψυχαγωγικές εκπομπές (όπως το Μένουμε σπίτι με το mega), τα κανάλια στο youtube φορτώνονται με περιεχόμενο ποικίλο (βλέπε, για παράδειγμα, τη μανία με το ψωμί στο σπίτι που έμαθαν όλοι να φτιάχνουν και τις δεκάδες συνταγές που κυκλοφόρησαν) ενώ δεν λείπουν και τα ευτράπελα, όπως η τραγουδιστική βόλτα της Άλκηστις Πρωτοψάλτη με το φορτηγό στις 25 Απριλίου του 2020 στην Αθήνα⁵¹.

⁵⁰ Watson, A., Media consumption increase due to the coronavirus worldwide 2020, by country, στο: <https://www.statista.com/statistics/1106766/media-consumption-growth-coronavirus-worldwide-by-country/> (δημοσιεύθηκε στις 18/06/2020).

Εν συνόλω, η περίοδος των περιοριστικών μέτρων αποτελεί μία περίοδο κατά την οποία ο κόσμος κλείνεται στο σπίτι και οι επιλογές περιορίζονται, την ίδια ώρα που τα κέρδη των μιντιακών κολοσσών εκτοξεύονται.

1.7 Η «στρατευμένη» Δήμητρα Γαλάνη

Η παρούσα διαφήμιση για την καμπάνια " Μένουμε σπίτι για όλους αγαπάμε" βρέθηκε στον τηλεοπτικό αέρα της κρατικής τηλεόρασης στις 21 Μαρτίου του 2020⁵². Κεντρικό της πρόσωπο ήταν η Δήμητρα Γαλάνη, τραγουδοποιός και τραγουδίστρια μεγάλης δημοφιλίας. Η τραγουδίστρια με την εναρκτήρια φράση της διαφήμισης για τον περιορισμό του κορωνοϊού προτρέπει, με τη χρήση της προστακτικής έγκλισης, τους πολίτες να παραμείνουν στο σπίτι ("Μένουμε στο σπίτι για όλους όλους αγαπάμε"). Η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου εδώ είναι προφανής και αυτονόητη, καθώς η ομιλήτρια επιδιώκει να δημιουργήσει την αίσθηση της συλλογικότητας και της συνυπευθυνότητας⁵³. Μία επιλογή που διατηρείται έως το τέλος της διαφήμισης.

Αλλά γιατί να "μένουμε στο σπίτι"; Την απάντηση δίνουν οι τελικές προτάσεις που εισάγονται με το "για να". Η στόχευση εδώ είναι να "βοηθήσουμε τους γιατρούς και τους νοσηλευτές" και "όλους εκείνους που πρέπει να βγούνε έξω" γιατί ακόμα εργάζονται "για εμάς". Έτσι, διαχωρίζονται δύο ομάδες. Η μία είναι αυτή των ανθρώπων που περιορίζουν τις μετακινήσεις, διότι εργάζονται από το σπίτι τους ή και καθόλου και η άλλη είναι αυτή των γιατρών και νοσηλευτών και όλων εκείνων των εργαζομένων που συνεχίζουν να εργάζονται στον φυσικό χώρο εργασίας τους την περίοδο της πανδημίας. Η καθεμία από τις ομάδες χρειάζεται να πράξει τα δέοντα "για να κερδίσουμε όλοι μαζί τη μεγάλη αυτή μάχη", όπως αναφέρει η τραγουδίστρια με μεταφορικό λόγο στην περίοδο της πανδημίας.

Καταλήγει επαναδιατυπώνοντας το κεντρικό σύνθημα της καμπάνιας σε "Μένουμε στο σπίτι για όσα αγαπάμε", προσκαλώντας τον θεατή να συμπληρώσει τα κενά και να αντικαταστήσει τη λέξη "όσα" με τον δικό του τρόπο. Συνολικά, πετυχαίνει τον στόχο να διακρίνει έγκλειστους και αναγκαστικά εργαζόμενους και παρ' όλα αυτά να ενώσει, αναφερόμενη σε κοινό στόχο, την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης.

⁵¹ ΑΠΕ-ΜΠΕ, Συναυλία... εν κινήσει από την Άλκηστη Πρωτοψάλτη στις γειτονιές της Αθήνας, στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1075449/synaylia-en-kinisei-apo-tin-alkisti-protopsalti-stis-geitonies-tis-athinas/> (δημοσιεύθηκε στις 25/04/2020).

⁵² Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όλους αγαπάμε/Δήμητρα Γαλάνη-τραγουδίστρια (Τηλεοπτικό σποτ με τη Δήμητρα Γαλάνη). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=tTeOiGF8fdM&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

⁵³ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.22. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

1.8 «Χορεύοντας» με τον Γιάννη Στάνκογλου

Την ίδια ημέρα με τη διαφήμιση με κεντρικό πρόσωπο τη Δήμητρα Γαλάνη ένα ακόμη σποτ με σύνθημα "Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε" κάνει την εμφάνισή του, με πρωταγωνιστή αυτή τη φορά τον ηθοποιό Γιάννη Στάνκογλου, ένα ακόμα δημοφιλές πρόσωπο από τη δημόσια σφαίρα⁵⁴. Η στόχευση παρόμοια. Περιορισμός των μετακινήσεων, παραμονή στο σπίτι, ώστε να προστατευτούν οι ευπαθείς ομάδες και να συνδράμουν οι πολίτες το υγειονομικό προσωπικό και τους λοιπούς εργαζόμενους.

Σε αυτή τη "δύσκολη κατάσταση" θα αναφερθεί στην αρχή της διαφήμισης. Μάλιστα, θα αξιοποιηθεί και το πρώτο πληθυντικό "περνάμε" για να δώσει την αίσθηση του συλλογικού ζητήματος⁵⁵. Αντιθέτως, στη συνέχεια συντελείται αλλαγή οπτικής γωνίας με τη χρήση του πρώτου ενικού της βεβαιωτικής διατύπωσης "πιστεύω", για να αναφερθεί ο ηθοποιός στην πίστη του πως θα ξεπεραστεί όλο αυτό και η δύναμη και η ωριμότητα που θα έχει αποκτήσει ο άνθρωπος θα είναι πρωτόγνωρες. Πρωτόγνωρες όσο και επίκτητες, καθώς απαιτείται μια διαδικασία αυτοκριτικής. "Να μάθουμε από τα λάθη μας και να δούμε τι πήγε στραβά μέχρι τώρα" προτρέπει ο Στανκογλου με τη χρήση της υποτακτικής έγκλισης φυσικά "μένοντας σπίτι". Ωστόσο, αυτή η παραμονή στο σπίτι δεν είναι εύκολη υπόθεση, αντιθέτως "είναι δύσκολα". Για να βοηθήσει στη συνέχεια, δίνοντας τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου στο σπίτι ("είτε παίζοντας, είτε μαγειρεύοντας, είτε τραγουδώντας, είτε χορεύοντας") με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας. Αυτή που εξαρτάται ιδιαίτερα από την προστασία των ηλικιωμένων του πρέπει "να τους πείσουμε να μη βγουν από το σπίτι τους" κατά τα λεγόμενα του ηθοποιού. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί βοηθώντας τους με καθημερινές συνήθειες και ανάγκες, όπως το φαρμακείο ή τα ψώνια.

Ο επίλογος της διαφήμισης γράφεται με δύο προτροπές. Η πρώτη αφορά τους ηλικιωμένους ανθρώπους. "Οπότε μείνετε κοντά τους αλλά και μακριά τους" προτρέπει ο ηθοποιός, εννοώντας με το πρώτο σκέλος να τους προστρέξουν οι οικείοι αλλά τηρώντας τα μέτρα ασφαλείας σύμφωνα με το δεύτερο κομμάτι. Η δεύτερη αφορά το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας και το κεντρικό σύνθημα της καμπάνιας, "Μένουμε σπίτι". Συμπερασματικά η διαφήμιση στοχεύει σε προφανείς στόχους: παραμονή στο

⁵⁴ Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). EPT: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Στάνκογλου-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Στάνκογλου). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=iIESQnKtF2k&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

⁵⁵ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

σπίτι και τρόποι αξιοποίησης του δοσμένου ελεύθερου χρόνου και συνεισφορά στους ηλικιωμένους με απαρέγκλιτη τήρηση των μέτρων.

1.9 Ο πειθαρχημένος Γιάννης Μπέζος

Μία ακόμη διαφήμιση για την καμπάνια "Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε" είναι αυτή με τον Γιάννη Μπέζο, δημοφιλή ηθοποιό που κάνει την πρώτη της προβολή στις 23 Μαρτίου του 2020, στον τηλεοπτικό αέρα της ΕΡΤ⁵⁶.

Στην αρχή της διαφήμισης φαίνεται πως ο ηθοποιός απευθύνεται σε εκείνους που δυσκολεύονται να ακολουθήσουν τα μέτρα και να συμμορφωθούν με αυτά. Ακόμα απευθύνεται σε εκείνους που δεν συνειδητοποιούν την ατομική τους ευθύνη που έλαβε πολύ σημαντική διάσταση στα χρόνια της πανδημίας⁵⁷. Έτσι τους προκαλεί να ανταποκριθούν στο "προσωπικό στοίχημα" και να λάβουν σοβαρά την "προσωπική υποχρέωση" που έχουν απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Η ανταπόκριση τους αυτή θα αποδείξει αν είναι πολίτες που αποφασίζουν αυτοβούλως να διαφυλάξουν το συλλογικό καλό ή απλά υπήκοοι που ακολουθούν άκριτα όσα τους παραγγέλνουν. Αυτή είναι η "άσκηση αυτοπειθαρχίας", όπως τη χαρακτηρίζει ο ηθοποιός. Αυτή η "άσκηση αυτοπειθαρχίας" αποτελεί και μια διαδικασία εσωτερικής αναμέτρησης με "τον εαυτό μας" διαβεβαιώνει ο Γιάννης Μπέζος. Σε αυτή τη διαδικασία ο καθένας θα συναντήσει ασφαλώς ελαττώματα αλλά και αρετές.

Καταλήγει αναρωτώμενος "ποιος δεν θα το ήθελε αυτό", κάνοντας υπόρρητη αναφορά στην εσωτερική αναμέτρηση με τον εαυτό που θα οδηγήσει στην αυτογνωσία. Μία αυτογνωσία που, υπό άλλες συνθήκες, δεν θα υπήρχε η ευκαιρία να βρεθεί. Η διαφήμιση ολοκληρώνεται με τη μεταφορική φράση "Μένουμε σπίτι με καθαρό μυαλό και ζεστή καρδιά" αξιολογώντας τα δύο στοιχεία αυτά ως πιο σημαντικά και κρίσιμα, ώστε να βγει ο άνθρωπος από αυτή την περιπέτεια σώος.

1.10 Επιστροφή στα θρανία

Η παρούσα κυβερνητική διαφήμιση βγαίνει στον αέρα στις 17/05/2020⁵⁸ και έρχεται να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει για το θέμα της επιστροφής των

⁵⁶ Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Μπέζος-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Μπέζο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=pMVJQJ1HUlc&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

⁵⁷ Παπαχρήστος, Γ., Πανδημία και «ατομική ευθύνη», στο: <http://https://www.tovima.gr/2021/11/16/opinions/pandimia-kai-atomiki-eythygni/> (δημοσιεύτηκε στις 16/11/2021).

⁵⁸ Ελληνική Κυβέρνηση. (2020). Μένουμε ασφαλείς και στο σχολείο

μαθητών και μαθητριών στο σχολείο μετά την πρώτη περίοδο καραντίνας.

Ο βασικός χαρακτήρας/ηθοποιός της διαφήμισης απευθύνεται στους μαθητές και στις μαθήτριες χρησιμοποιώντας τον όρο "παιδιά" που δηλώνει φιλική και καθημερινή επικοινωνία. Την φιλική προσφώνηση ακολουθεί η διαπίστωση "τα πράγματα είναι ακόμη σοβαρά", η οποία είναι διατυπωμένη σε οριστική έγκλιση και αποτελεί μία αποφαντική πρόταση.

Η φράση "το σχολείο ανοίγει" σηματοδοτεί την επανέναρξη της σχολικής περιόδου από 1η Ιουνίου 2020. Χρησιμοποιείται ο εναντιωματικός σύνδεσμος "αλλά", ώστε να αποκρυσταλλωθεί το νόημα: ναι μεν ανοίγει το σχολείο αλλά αυτό θα γίνει με τρόπο που δεν θα εγείρει ζητήματα ασφάλειας. Άλλωστε μέχρι τώρα " τα πήγαμε πολύ καλά" , μας ενημερώνει ο ομιλητής. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ότι η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου αποσκοπεί στο να τονιστεί η αξία της συλλογικής προσπάθειας, η οποία παρεμπιπτόντως πρέπει να συνεχιστεί, όπως προαναφέρθηκε. Και για να συνεχιστεί, σημαντική είναι και η επιβράβευση: " Μπράβο μας!", λέει ο ομιλητής δίνοντας μια ηθική νίκη στους έγκλειστους ανθρώπους που ετοιμάζονται να επανέλθουν στην κανονικότητα. Η χρήση του "αλλά" ξανά σηματοδοτεί τώρα την αλλαγή του συναισθηματικού κλίματος. Τα πήγαμε καλά και μπράβο μας μαθαίνουμε " αλλά τώρα ας προσέξουμε λιγάκι". Αυτή η αλλαγή ακολουθείται από την παράθεση των οδηγιών.

Οι πέντε οδηγίες αυτές διατυπώνονται από τον ομιλητή, αφού πρώτα τις χαρακτηρίσει σαν τα ερωτήματα SOS, με μια μάλλον αφύσικη και προσποιητή άνεση. Η πρώτη οδηγία αναφέρεται στο συχνό καθάρισμα των χεριών με τη χρήση σαπουνιού ή αντισηπτικού. Εδώ παρατηρούμε τη χρήση της προστακτικής έγκλισης, φανερώνοντας τον προτρεπτικό χαρακτήρα της πρώτης οδηγίας. Στη δεύτερη οδηγία, πάλι σε αποτρεπτική υποτακτική ο ομιλητής αποθαρρύνει τα παιδιά να αγγίζουν τα μάτια, τη μύτη ή το στόμα τους, αξιολογώντας τα συγκεκριμένα μέρη του προσώπου σαν πηγή δυνητικού κινδύνου. Ωστόσο, εδώ υφίσταται και μία εναντιωματική πρόταση: " όσο και αν νυστάζουμε την πρώτη ώρα" σε μία προσπάθεια του ομιλητή να προσεγγίσει συναισθηματικά τους μαθητές και τις μαθήτριες, αποδεικνύοντας την ενσυναίσθηση του. Στην ίδια προσέγγιση πρέπει να αποδοθεί και η απόπειρα του ηθοποιού να χορέψει έναν χορό της νεολαίας στην προσπάθεια του, στην τρίτη οδηγία, να προτείνει έναν ενδεδειγμένο τρόπο φταρνίσματος, κάτι που οι περισσότεροι μαθητές και μαθήτριες θα υποδείκνυαν σαν σημάδι παλιμπαιδισμού. Στην τέταρτη οδηγία, ο ομιλητής παραθέτει παραδείγματα αντικειμένων που μπορεί να μεταφέρουν τον ιό σε ασύνδετο σχήμα (" στυλό, μολύβια, μαρκαδοράκια"). Τέλος, η πέμπτη οδηγία περιλαμβάνει ένα σχήμα

(Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=syY0bR8QUXM&t=1s&ab_channel=%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%9A%CF%85%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7

λόγου, το ρητορικό ερώτημα "τόρα θα μου πεις μεζούρα θα έχουμε;" φανερώνοντας μια διάθεση χιούμορ και αστεϊσμού του σεναριογράφου⁵⁹.

Με μια δεοντολογική διατύπωση ο σεναριογράφος σηματοδοτεί το τέλος της εκπαιδευτικής διαφήμισης: "Πρέπει να γίνει. Μένουμε ασφαλείς και στο σχολείο. Για το καλό όλων μας. Παράθυρα ανοιχτά, θρανία αραιά, πολύ σχολαστικά". Τα μέτρα είναι αναγκαία, γίνεται αντιληπτό εύκολα. Στο παραπάνω απόσπασμα παρατηρείται επίσης βραχυπερίοδος λόγος, προσδίδοντας αμεσότητα και ζωντάνια, γρήγορο ρυθμό στον λόγο και σαφήνεια στο προβαλλόμενο μήνυμα⁶⁰.

1.11 Γυρίζοντας από το νησί με τον Τσιτσιπά

Στην παρούσα διαφήμιση ⁶¹επιστρατεύεται ο παγκοσμίου φήμης τενίστας Στέφανος Τσιτσιπάς, για να περάσει με τρόπο ασφαλή και σαφή το μήνυμα της τήρησης των μέτρων στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους, στους οποίους έχει μεγάλη απήχηση ο συγκεκριμένος αθλητής. Ο τόπος γυρίσματος της διαφήμισης είναι μία παραλία ελληνικού νησιού στην οποία ο τενίστας με γυμνά πόδια βηματίζει.

"Κανένα μας βήμα δεν είναι πραγματικά ανέμελο αυτό το καλοκαίρι". Η πρώτη ατάκα του αθλητή έχει να κάνει με την έλλειψη ανεμελιάς που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο καλοκαίρι. Αναφέρεται σε βήματα που δεν είναι ανέμελα προσπαθώντας μεταφορικά να αναδείξει τις δυσκολίες της εποχής και την προσοχή και την πειθαρχία που πρέπει να επιδείξουν όλοι, ιδιαίτερα τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, καθώς στις διακοπές κάποιος συναναστρέφεται περισσότερο κόσμο από το συνηθισμένο. Στη δεύτερη περίοδο λόγου, δίνεται η αιτία για την ανάγκη τέτοιου είδους συμπεριφοράς. Επιστροφή από τις διακοπές φέρνει τους πάντες κοντά με τις ευάλωτες ομάδες, τους άνω των 60 και τους ηλικιωμένους. Αξιοποιεί το ασύνδετο σχήμα: "κάθε βήμα δικό σου, δικό μου, κάθε νέου" και τις λέξεις με συναισθηματικό φορτίο "γονείς" και "παππούδες" για να

⁵⁹ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), σ.21. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

⁶⁰ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.84. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁶¹ Τσιτσιπάς, Σ. (2020). Στέφανος Τσιτσιπάς: Όσοι αγαπάμε μπορεί να είναι πιο ευάλωτοι από εμάς στον κορωνοϊό (Ανάρτηση στα κοινωνικά δίκτυα). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=cdKB9RIZuyw&ab_channel=%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82

προσεγγίσει συναισθηματικά τους θεατές και να τους ευαισθητοποιήσει για το θέμα⁶². Στην τρίτη περίοδο λόγου, επιχειρεί μία σύγκριση μεταξύ της ηλικιακής ομάδας στην οποία ανήκει και των ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας. Πιθανολογεί με τη χρήση της λέξης "μπορεί" ότι οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας ("όσοι αγαπάμε") είναι πιο ευάλωτοι από τους νέους (" από εμάς"). Το αποτέλεσμα της σύγκρισης προωθεί την βασική θέση για ιδιαίτερη προσοχή στις συναναστροφές με τους μεγαλύτερους ανθρώπους. Στην τέταρτη και τελευταία περίοδο λόγου ξεκινάει με τη φράση που δηλώνει αιτιολόγηση "Για αυτό", ώστε να προτρέψει με τη χρήση της προστακτικής "αγκάλιασε" τους νέους να συμμορφωθούν στα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας. Επίσης, είναι χρήσιμο να αναφερθεί πως επαναλαμβάνεται η λέξη "αγκάλιασε" με μεταφορικό τρόπο (εννοώντας τη λέξη ενστερνίσου ή αποδέξου), μια λέξη με ειδική σημασία και μεγάλο ηθικό βάρος για τους ανθρώπους που μένουν σε τόπους που βρέχονται από τη Μεσόγειο θάλασσα, καθώς η αγκαλιά αποτελεί τυπική εκδήλωση αγάπης και στοργής εγγεγραμμένη στο συλλογικό συνειδητό. Ακόμη, στην τέταρτη περίοδο λόγου δίνεται και η στόχευση των μέτρων: η επαναφορά σε μια φυσιολογική κοινωνική ζωή από την οποία δεν θα λείπουν οι εκδηλώσεις αγάπης και στοργής (" να αγκαλιάσουμε όσους αγαπάμε όπως παλιά"). Εδώ η λέξη "αγκαλιάσουμε" ανακτά την κυριολεκτική της σημασία και ο χρονικός προσδιορισμός "όπως παλιά" δίνει μία αισιόδοξη εικόνα για το κλείσιμο της διαφήμισης με τον συνειρμό μιας άλλης εποχής χωρίς τη πανδημία.

Έτσι, η διαφήμιση ολοκληρώνεται και ο στόχος έχει επιτευχθεί: η επαναστατική νεολαία πείθεται από τον εξίσου νέο και επιτυχημένο τενίστα να ακολουθήσει τα μέτρα και να αποδείξει την αλληλεγγύη και την ανιδιοτέλεια της στην πράξη.

Συμπεράσματα

Η στράτευση των διασήμων στον κοινό σκοπό ήταν πρωτοφανής κατά την πρώτη περίοδο της πανδημίας. Οι περισσότεροι έγιναν μέρος της συλλογικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση του ιού στην οποία έλαβαν μέρος πολιτικοί και δημοσιογράφοι. Πολύ λίγες ήταν οι εξαιρέσεις διασήμων που τάχθηκαν κατά των μέτρων και ουσιαστικά εξοστρακίστηκαν από τη δημόσια σφαίρα με τη «ρετσινιά» του συνωμοσιολόγου (βλ. περίπτωση Γρηγόρη Πετράκου, του εκλιπόντα Γιώργου Τράγκα, του καθηγητή Κούβελα κ.α.). Η επιχείρηση πειθούς στο πρώτο εξάμηνο της πανδημίας στάθηκε εφικτή. Η κατάσταση αλλάζει στη συνέχεια, καθώς οι επιπτώσεις είναι πολύ πιο έντονες στην οικονομική και κοινωνική ζωή όπως και το τίμημα στην ψυχική υγεία το οποίο είναι δυσθεώρητα υψηλό.

⁶² Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.113. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

2.Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»

2.1 «Οι πύλες της κολάσεως»

Ιδιαίτερη αίσθηση προκαλούν λίγο πριν το τέλος του 2020 περιπτώσεις ανθρώπων που πέρασαν το κατώφλι των ΜΕΘ. Μια χαρακτηριστική είδηση τέτοιου τύπου αποτελεί η περίπτωση σοβαρής νόσησης ενός εκπαιδευτικού από την Πέλλα⁶³. Η είδηση παρουσιάστηκε από όλα τα ειδησεογραφικά sites και εξετάζεται η παρουσίαση της από την διαδικτυακή εφημερίδα Πρώτο Θέμα, μια εφημερίδα πανελλαδικής εμβέλειας με πιστούς αναγνώστες. Την επιμέλεια της είδησης υπογράφει ο δημοσιογράφος Φρίξος Δρακοντίδης.

Η είδηση είναι οργανωμένη με τη μορφή της ανεστραμμένης πυραμίδας⁶⁴. Άρα, υπάρχει σύνοψη των βασικών στοιχείων της είδησης σε μία περίοδο που αποτελεί τον τίτλο, υφίσταται μία δημοσιογραφική περίληψη που συνοψίζει τα σημαντικότερα στοιχεία της είδησης και, τέλος, η ανάπτυξη της είδησης με την έκθεση των γεγονότων αναλυτικά και λεπτομερειακά. Με τη συγκεκριμένη μορφή ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει την ουσία της είδησης με την ανάγνωση του πρώτου τμήματος του κειμένου και να διακρίνει το ουσιώδες από το επουσιώδες.

⁶³ Δρακοντίδης, Φ., Κορωνοϊός – Εξομολόγηση-σοκ: «Ανέβηκα την ανηφόρα που οδηγούσε στις πύλες της κολάσεως», στο: <http://www.imerologio-enos-asthenous-me-koronoio-anevika-tin-anifora-pou-odigouse-stis-pules-tis-kolaseos/> (δημοσιεύτηκε στις 10/12/2020).

⁶⁴ Μητσέλος, Α. και Σ. (2016), Έκφραση-έκθεση, σ.124 Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Μια είδηση που μόνο ουσιώδης μπορεί να χαρακτηριστεί αξιολογώντας την βάσει έκτασης. Μία έκταση που είναι ιδιαίτερα εκτενής καταλαμβάνοντας πολύ χώρο και απαιτώντας αρκετό χρόνο από τον αναγνώστη για να την ανάγνωση. Έτσι, το μήνυμα περνάει ξεκάθαρα. Η συγκεκριμένη είδηση είναι πολύ σημαντική. Η σημασία της είδησης αναδεικνύεται και από τα στοιχεία μορφής της, καθώς είναι μία πολυτροπική είδηση⁶⁵. Αξιοποιείται από τον δημοσιογράφο ο γραπτός λόγος, οι εικόνες, ο ήχος και τα βίντεος. Μάλιστα, ακριβώς κάτω από τον τίτλο και την περίληψη βρίσκεται μια μεγάλη φωτογραφία του εκπαιδευτικού από την Πέλλα ο οποίος βρίσκεται διασωληνωμένος στο κρεβάτι του νοσοκομείου και η έκφραση του προσώπου αλλά και η κατάσταση του δείχνουν ότι περνάει μεγάλη κακουχία. Τέλος, το γεγονός ότι το κυρίως σώμα της είδησης ακολουθείται από τη μαρτυρία του εκπαιδευτικού για τις ώρες που πέρασε στο νοσοκομείο των Γιαννιτσών μάρτυρα την αξιολόγηση της είδησης ως πολύ σημαντική από τον δημοσιογράφο.

Στα γλωσσικά στοιχεία τώρα, ο τίτλος είναι διατυπωμένος σε μεγάλη γραμματοσειρά (μέγεθος 24), είναι εμφανής ο συσχετισμός με την πανδημία και παραλείπεται σκοπίμως το υποκείμενο, καθώς δεν έχει ιδιαίτερη σημασία (το βασικό θέμα είναι η νόσηση όχι ο νοσήσας). Ακόμα, είναι άξια παρατήρησης ο χαρακτηρισμός της εξομολόγησης ως σοκ από τον δημοσιογράφο (σχόλιο που διαπλέκεται στην είδηση⁶⁶) και ο έντονα εικονοπλαστικός λόγος που αισθητοποιεί την κατάσταση για τον αναγνώστη ("Ανέβηκα την ανηφόρα που οδηγούσε στις πύλες της κολάσεως"⁶⁷).

Λίγο παρακάτω, στην ανεστραμμένη πυραμίδα βρίσκεται η περίληψη της είδησης. Η περίληψη ξεκινάει με το ρήμα "συγκλονίζει" το οποίο είναι χαρακτηριστικό της δημοσιογραφικής γλώσσας και δημιουργεί εντυπώσεις ενώ, παράλληλα, γίνεται αισθητή και η ανατροπή της συντακτικής σειράς, καθώς προηγείται το ρήμα και έπεται το υποκείμενο, το οποίο ακολουθείται από τον εμπρόθετο προσδιορισμό που δηλώνει τον τόπο καταγωγής του Γιώργου Γρηγοριάδη, την Πέλλα. Στη δεύτερη φράση της περίληψης το υποκείμενο παραλείπεται εντελώς και η σύνταξη συνεχίζει να είναι ενεργητική, καθώς πρόθεση του δημοσιογράφου είναι να δώσει τώρα έμφαση στο δράστη των ενεργειών, τον εκπαιδευτικό. Σε αυτό οφείλεται και η σκιαγράφηση του εκπαιδευτικού στην οποία αφιερώνεται η πρώτη παράγραφος της είδησης. Του αποδίδονται επαγγελματικές ιδιότητες αλλά χαρακτηρίζεται με σχόλιο που διακρίνεται από την είδηση από τον ίδιο του τον εαυτό σαν "γερός σαν Ταύρος". Με την συγκεκριμένη παρομοίωση θέλει να αποδείξει ότι ήταν εντελώς μη αναμενόμενο για τον

⁶⁵ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.133. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁶⁶ Μητσέλος, Α. και Σ. (2016), σ.63. Έκφραση-έκθεση, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁶⁷ Γαβριηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022). σ.214. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορονοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

ίδιο να περάσει τόσο σοβαρή περιπέτεια υγείας. Με την ίδια στόχευση, ο δημοσιογράφος αυτή τη φορά αναφέρει με σχόλιο που διαπλέκεται με την είδηση ότι ο εν λόγω εκπαιδευτικός είχε να αρρωστήσει "δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια" ενώ θα ολοκληρώσει την πρώτη παράγραφο της είδησης με το μεταφορικό σχόλιο ότι έδωσε "μάχη με τον κορωνοϊό".

Αυτή τη μάχη με τον κορωνοϊό προσπαθεί να αισθητοποιήσει για τον αναγνώστη στη δεύτερη παράγραφο της είδησης με τη χρήση εικόνων τόσο οπτικών όσο και ηχητικών. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει η εικόνα με "τον θάλαμο με τους ετοιμοθάνατους ασθενείς" και στη δεύτερη κατηγορία "τα ουρλιαχτά τους", όπως αναφέρει χαρακτηριστικά αποδεικνύοντας την τραγικότητα της κατάστασης. Με αυτόν τον τρόπο, πραγματοποιείται η επίκληση στο συναίσθημα με σκοπό να προβληματίσει και να διεγείρει το συναίσθημα του φόβου στους αναγνώστες της είδησης⁶⁸. Στην πρόκληση φόβου αποσκοπεί και η τρίτη και τελευταία παράγραφος της είδησης. Καταλήγει αναφέροντας ότι όσα τεκμήρια παρατίθενται παρακάτω "προκαλούν ανατριχίλα..." μεταφορικά μιλώντας ενώ παράλληλα η χρήση των αποσιωπητικών υπαινίσσεται πολλές ανατριχιαστικές λεπτομέρειες. Λίγο παραπάνω στην παράγραφο ενσωματώνει με διακριτό τρόπο το σχόλιο που γράφεται και στον τίτλο (" την ανηφόρα που οδηγούσε στις πύλες της κολάσεως") και σε πλάγιο λόγο αναφέρεται στην εμπειρία το εκπαιδευτικού ως "τρομακτική". Τέλος, ακολουθεί το κομμάτι της προσωπικής μαρτυρίας του εκπαιδευτικού το οποίο καταλαμβάνει τις πέντε από τις έξι σελίδες της ειδήσεως. Συν τοις άλλοις, η προσωπική μαρτυρία συμπληρώνεται από φωτογραφικό υλικό και βίντεο από τις ημέρες της νοσηλείας του Γιώργου Γρηγοριάδη.

Συνολικά ο στόχος επιτυγχάνεται. Η είδηση είναι πολύ σημαντική όπως αποδείχθηκε και ο φόβος είναι το κυρίαρχο συναίσθημα το οποίο προκαλεί και στο οποίο θα επενδύσουν τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης για να πείσουν τον κόσμο να ακολουθήσει τα μέτρα κατά της διάδοσης του κορωνοϊού.

Στην ίδια κατεύθυνση και η είδηση που μετέδωσε στις 22/11/2020 το ιδιωτικό κανάλι OPEN: «Συγκλονίζει υγειονομική με covid»⁶⁹. Τα λόγια της ίδιας από την κλίνη της ΜΕΘ, απευθυνόμενη στην κόρη της: "Είναι απάνθρωπο, πεθαίνει κόσμος εξαιτίας της ανευθυνότητας των ανθρώπων. Είναι πολύ δύσκολο να μάχεσαι για να ζήσεις Αναστασία. Δεν μπορώ να στο δώσω να το καταλάβεις. Είναι τόσο τραγικό, τόσο τραγικό. Δεν σου φθάνει ο αέρας δεν μπορείς να αναπνεύσεις. Να μην το αισθανθεί

⁶⁸ Χατζηστεφάνου, Α. (2022), σ.165. Προπαγάνδα & Παραπληροφόρηση, Αθήνα: Τόπος.

⁶⁹ OPEN TV. (22/11/2020). Συγκλονίζει υγειονομική με covid/ Κεντρικό δελτίο ειδήσεων 22/11/2020/OPEN TV (Είδηση). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=qOoMXCoUXAU&ab_channel=OPEN

κανείς ποτέ”.Στις 01/12/2020 το ειδησεογραφικό σάιτ iefimerida γράφει “Ο πρώτος θάνατος αστυνομικού στην Ελλάδα από κορωνοϊό- 50χρονος που έδινε μάχη για 10 ημέρες στη ΜΕΘ”⁷⁰. Τοιουτοτρόπως, οι παραπάνω περιπτώσεις αποτελούν μόνο «την κορυφή του παγόβουνου». Ωστόσο, προβληματίζουν και ευαισθητοποιούν τους ανθρώπους, καθώς κάνουν αντιληπτό ότι ο ιός δεν κάνει εξαιρέσεις.

2.2 Μια σπουδαία ημέρα

Δυο μόλις μέρες μετά την άφιξη της πρώτης παρτίδας εμβολίων, στις 27 Δεκέμβρη 2020 ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης επισκέπτεται το πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αττικών για να εμβολιαστεί κατά της κόβιντ-19. Η δήλωση του⁷¹ μετά τον εμβολιασμό έχει κάποιους ξεκάθαρους στόχους: να πλέξει το εγκώμιο της ευρωπαϊκής ένωσης (Ε.Ε.) που έδειξε αλληλεγγύη σχετικά με το μοίρασμα των εμβολίων, να πείσει για την αναγκαιότητα και την ασφάλεια του εμβολιασμού και να τονώσει το εθνικό φρόνημα, δίνοντας κουράγιο στις Ελληνίδες και στους Έλληνες.

Η δήλωση του εκείνη με τη φράση "είναι μία σπουδαία μέρα για την επιστήμη, είναι μία σπουδαία μέρα για την Ευρωπαϊκή Ένωση" προσπαθώντας μέσω της οριστικής να κατοχυρώσει την πραγματικότητα και με την επανάληψη να αμβλύνει την κριτική αντίσταση του δέκτη⁷². "Το μήνυμα της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης" είναι ηχηρό κατά τον Μητσοτάκη, καθώς το εμβόλιο παραδίδεται σε όλες τις χώρες την ίδια μέρα. Αξιολογώντας αυτό το γεγονός διατυπώνει βεβαιωτικά την πίστη του ότι όλοι στο άκουσμα του γεγονότος αυτού χαμογελούν κάτω από τις μάσκες. Την ίδια στιγμή επαναλαμβάνει φράσεις όπως πατρίδα, Έλληνας, Ελληνίδα προκειμένου να συσκοτίσει την κρίση και να υποκρύψει τις σκοπιμότητες σχετικά με τον εμβολιασμό.Μιλώντας για επαναλήψεις, η λέξη "εμβόλιο" ή οι παράγωγες της επαναλαμβάνονται συνολικά επτά φορές σε ολόκληρη τη δήλωση. Η λέξη "εμβόλιο" συνοδεύεται από τους προσδιορισμούς "ασφαλές" και "αποτελεσματικό" οι οποίοι επαναλαμβάνονται επίσης άλλες δύο φορές. Η στοχοθεσία είναι προφανής, ο εμβολιασμός. Η ομάδα στόχευσης, όσοι αισθάνονται καχυποψία για το εμβόλιο.Το εμβόλιο που κατά τα λεγόμενα του Έλληνα πρωθυπουργού είναι ο τρόπος να γυρίσουν όλα στο κανονικό (" Είναι ο μόνος τρόπος...Να ξαναπάρει μπροστά η οικονομική δραστηριότητα.").Καταλήγει αναφέροντας ότι οι μαζικοί εμβολιασμοί "θα γίνουν πράξη τους πρώτους έξι μήνες του 2021" μέσω της βεβαιωτικής διατύπωσης "πιστεύω" ενώ ακολουθούν οι ευχές για μια μάλλον δυσοίωνη χρόνια, όπως αποδεικνύεται στην πορεία.

⁷⁰NEWSROOM IEFIMERIDA.GR,Ο πρώτος θάνατος αστυνομικού στην Ελλάδα από κορωνοϊό- 50χρονος που έδινε μάχη για 10 ημέρες στη ΜΕΘ , στο: <http://www.iefimerida.gr/ellada/koronoios-protos-thanatos-astynomikoy-stin-ellada>

⁷¹ Μητσοτάκης, Κ., Δήλωση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη από το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο «Αττικών», στο: <http://www.primeminister.gr/2020/12/27/25539> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

⁷² Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Συνολικά, ο στόχος επιτυγχάνεται. Από τα πλέον επίσημα χείλη είναι γεγονός ότι το εμβόλιο είναι ασφαλές, αποτελεσματικό και πλέον σε κάθε μονάδα υγείας. Από τα λόγια ακόμα πιο δυνατή η εικόνα του εμβολιασμού του ίδιου του πρωθυπουργού. Μετά από αυτόν ακολουθούν οι υπόλοιποι πολιτικοί αρχηγοί καθώς και επιστήμονες όπως ο Σωτήρης Τσιόδρας που αναδείχθηκε σαν σημαίνον πρόσωπο κατά την περίοδο της πανδημίας⁷³.

2.3 Βαλ' τη αγόρι μου!

Στην επιχείρηση πειθούς που ξεκίνησε η ελληνική κυβέρνηση για τα εμβόλια επιστρατεύτηκαν κατά καιρούς σημαντικές προσωπικότητες από διάφορους χώρους. Στην προκειμένη περίπτωση επιστρατεύονται δύο θρύλοι του ελληνικού μπάσκετ που έχουν συνδέσει τα ονόματά τους με χρυσές σελίδες στην ιστορία του, ο Θωδωρής Παπαλουκάς και ο Δημήτρης Διαμαντίδης⁷⁴. Ο διάλογος των δύο έχει φανερό στόχευση τον παραλληλισμό του αθλήματος της καλαθοσφαίρισης με τον αγώνα για τη ζωή που ξεκίνησε την περίοδο της πανδημίας.

Οι ειδικοί όροι εξηγούνται από την αναφορά σε διάφορες περιστάσεις που προκύπτουν κατά τη διάρκεια ενός αγώνα μπάσκετ. "Το παιχνίδι κρατάει 40 λεπτά" μαθαίνουμε από στόματος Παπαλουκά ενώ στην ίδια φράση αντιλαμβανόμαστε και τον όρο διάβασμα σε περιβάλλον μπάσκετ, δηλαδή την κατανόηση του αντιπάλου. Αυτή η κατανόηση του αντιπάλου, της πανδημίας εδώ, έχει μεγάλο συσχετισμό με την νίκη εναντίον της. "Να βάλουμε το μεγάλο σουτ αυτό που δίνει τη μεγάλη νίκη" μας προτρέπει ο Παπαλουκάς, αναφερόμενος φυσικά στο εμβόλιο που θα θωρακίσει τον οργανισμό ενάντια στην ασθένεια. Η θωράκιση αυτή είναι υπόθεση όλων μας καθώς "η μπάλα είναι στα χέρια όλων μας", όπως μας βεβαιώνει ο Δημήτρης Διαμαντίδης. Επίσης, από τα ίδια χείλη αλλά και από τον Παπαλουκά υπάρχει η διαβεβαίωση πως "δεν υπάρχει καμία περίπτωση" να μην τα καταφέρουμε ειδικά εάν δείξουμε τώρα σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία "τη δύναμή μας". Έτσι, ο υποθετικός λόγος δίνει την προϋπόθεση της επιτυχίας η οποία είναι αυτονόητη για τους δύο πρωταθλητές, εφόσον όλοι μας δείξουμε τον καλύτερο εαυτό μας. Άλλωστε, όπως διατυπώνεται στον διάλογο ο αγώνας κατά της πανδημίας βρίσκεται στο τέλος του. Όλα κρίνονται στο τέλος, στο τελευταίο λεπτό διαβεβαιώνουν οι αθλητικές αυθεντίες. Άρα η προσοχή μας πρέπει να

⁷³ NEWSROOM KATHIMERINI.GR,V-DAY και στην Ελλάδα: Η αντεπίθεση ξεκίνησε , στο: <http://https://www.kathimerini.gr/society/561208657/v-day-kai-stin-ellada-i-antepithesi-xekinise/> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

⁷⁴ Υπουργείο Υγείας Κεντρική Υπηρεσία.(2021). Νοιάζομαστε. Προστατευόμαστε. Εμβολιαζόμαστε - Δ. Διαμαντίδης - Θ. Παπαλουκάς (Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=WzpJYefSFPM&ab_channel=%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CE%A5%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%CE%9A%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%A5%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1

είναι τεταμένη. Όπως και του Θοδωρή Παπαλουκά, ο οποίος προτρέπει (με τη χρήση της προστακτικής "βάλτη") τον Διαμαντίδη να φορέσει τη μάσκα του με τη χρήση της στερεότυπης-και viral- έκφρασης "Βάλτο αγόρι μου" η οποία για τις ανάγκες της διαφήμισης κατά του κόβιντ-19 παραφράστηκε σε "Βάλτη αγόρι μου".

Έτσι, οι δύο δημοφιλείς αθλητές περνούν το μήνυμα του εμβολιασμού δυνατά και με υψηλό συμβολισμό προς πάσα κατεύθυνση και, ιδιαίτερα, προς εκείνο το φίλαθλο κοινό που τους γνώρισε και τους αγάπησε μέσα από τις επιτυχίες τους.

2.4 Τσιμπήστε την ευκαιρία και τσιμπηθείτε

Στην προσπάθεια του Κυριάκου Μητσοτάκη και της κυβέρνησης για πειθώ αναφορικά με τη χορήγηση εμβολίου στους νεότερους πιστώνεται η παροχή προπληρωμένης κάρτας 150 ευρώ σε νέους 18-25 ετών τον Ιούνιο του 2021⁷⁵.

Στην εισαγωγή της τοποθέτησής του ο πρωθυπουργός ισχυρίζεται ότι "η χώρα μας φαίνεται να κερδίζει τη μάχη", αισθητοποιώντας με τον μεταφορικό λόγο την επαναφορά της οικονομικής και κοινωνικής ζωής στο συνηθισμένο ρυθμό τους. Λίγο παρακάτω κάνει μία αναφορά στα μέτρα στήριξης του συστήματος υγείας, των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και στο αποτύπωμα αυτών των μέτρων τη "σταθερή ανάπτυξη". Για να φτάσει στο δια ταύτα: σε αυτή την ομάδα των νέων 18 με 25 ετών που δοκιμάστηκε την περίοδο των λοκντάουν και συνήθισε σε μια ζωή αλλιώςτική χωρίς σπουδές, φίλους, ταξίδια, διασκέδαση. Το ασύνδετο σχήμα "είδαν τις σπουδές τους...ουσιαστικά να χάνονται" συντελεί στην έκφραση παραδειγμάτων που τεκμηριώνουν την βασική θέση και στην αποκάλυψη της συναισθηματικής φόρτισης του πρωθυπουργού, που, στην προκειμένη περίπτωση, φαίνεται να συμπάσχει. Η ενσυναίσθηση του φαίνεται να τον οδηγεί στην ανακοίνωση ενός ακόμα "παραθύρου ελευθερίας", όπως το χαρακτηρίζει. Της προπληρωμένης κάρτας των 150 ευρώ δηλαδή, με την πρώτη δόση του εμβολίου. Με την πρώτη δόση του εμβολίου, άρα, οι νέοι θα έχουν το παραπάνω χρηματικό ποσό για ταξίδια, για συναυλίες και λοιπές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αυτά τα παραδείγματα καλύψεων δίνονται με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος " εισιτήρια για ταξίδια...σε μουσεία". Πέρα από τις καλύψεις, στη συνέχεια της τοποθέτησης αναφέρεται στην διαδικασία που όπως χαρακτηριστικά λέει "θα είναι εξαιρετικά απλή". Έτσι, συνδέει τον εμβολιασμό, που κάποιοι νέοι απέφευγαν, με την απόκτηση μιας προπληρωμένης κάρτας χωρίς γραφειοκρατία για την απόκτηση της.

⁷⁵ Μητσοτάκης, Κ., Ενημερωτικό σημείωμα για την παρουσίαση μέτρων για την ενθάρρυνση των εμβολιασμών από τον Πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη και Υπουργούς, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/06/28/26854> (δημοσιεύτηκε στις 28/06/2021).

Ο Άκης Σκέρτσος, υπουργός της κυβέρνησης σε ανάρτηση του σχετικά με την αποτελεσματικότητα του μέτρου σε πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης αναφέρει: «Στις 28 Ιουνίου 2021, ημέρα ανακοίνωσης του freedom pass, μόλις το 15% των νέων 18-25 ετών ήταν εμβολιασμένο. Το ενδιαφέρον τους για εμβολιασμό έως εκείνη την ημέρα ήταν υποτονικό καθώς πρόκειται για ομάδα συγκριτικά χαμηλού κινδύνου για βαριά νόσηση από τον ιό. Έξι μήνες μετά, η συμμετοχή αυτής της ηλικιακής ομάδας στον εμβολιασμό έχει ξεπεράσει το 73% και περίπου 560.000 νέοι και νέες έχουν εκδώσει το freedom pass (δηλαδή το 87% των εμβολιασμένων 18-25 ετών έως τις 31/12)».

2.5 Απελευθερώνοντας τους υγειονομικούς

Στο διάγγελμα της δωδεκάτης Ιουλίου του 21 ο Έλληνας πρωθυπουργός στα πλαίσια της επιχείρησης "Ελευθερίας", όπως χαρακτηρίστηκε, επιστρατεύει κάθε τεχνική πειθούς ώστε να συνδέσει το εμβόλιο με την πολυπόθητη ελευθερία μετά από απανωτά λοκντάουν⁷⁶.

Ξεκινάει την ομιλία του με τη συνηθισμένη προσφώνηση προς τις Ελληνίδες και τους Έλληνες "συμπολίτες μου". Έτσι, πετυχαίνει την ένταξη του στο κοινωνικό σύνολο και προσδίδει αμεσότητα στην επικοινωνία. Η πρώτη παράγραφος της ομιλίας του αναφέρεται στην αποδεδειγμένη ασφάλεια του εμβολίου από την παγκόσμια χορήγηση του (" τα δισεκατομμύρια των δόσεων που έχουν γίνει σε ολόκληρο τον κόσμο") και στην εμβολιαστική κάλυψη που φτάνει στο 70 τοις εκατό στην Ελλάδα μέσα στο καλοκαίρι. Έτσι, η απόπειρα πειθούς και επηρεασμού της κοινής γνώμης συντελείται με τον παραδοσιακό τρόπο, την επίκληση στη λογική με στατιστικά στοιχεία⁷⁷. Στη συνέχεια, χρησιμοποιεί την επίκληση στο συναίσθημα κυρίως λόγω της χρήσης σχημάτων λόγου. Χαρακτηρίζει ως "δύο σκιές" από τη μία μεριά τη μετάλλαξη Δέλτα την οποία χαρακτηρίζει μάλιστα επιθετική και κάποιους συμπολίτες που "διστάζουν να εμβολιαστούν" μέχρι εκείνη τη στιγμή. Μάλιστα τους αποδίδει τον χαρακτηρισμό "διπλή απειλή" αποδεικνύοντας τη στοχοποίηση των ανεμβολίαστων για άλλη μια φορά. Ο ανεμβολίαστος στην Ελλάδα του 2021 είναι ο επικίνδυνος άλλος που πρέπει να συμμορφωθεί ή να εξοστρακιστεί⁷⁸. Στην επόμενη παράγραφο ξεκινάει με μία δεοντολογική διατύπωση: " Αυτό δεν πρέπει να επιτρέψουμε να συμβεί στον τόπο μας!" αναφέρει. Με τη χρήση της αντωνυμίας "αυτό" αναφέρεται στα αυστηρά περιοριστικά μέτρα στα οποία είχαν αναγκαστεί να επιστρέψουν πολλές χώρες εκείνη την περίοδο.

⁷⁶ Μητσοτάκης, Κ., Ανακοινώσεις του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την αντιμετώπιση της πανδημίας και την εξέλιξη του προγράμματος εμβολιασμού, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/07/12/26960> (δημοσιεύτηκε στις 12/07/2021).

⁷⁷ Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021), Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

⁷⁸ ENA Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.(2020). Ας μιλήσουμε για τα MME#2. MediaJokers. MME και κορονοϊός ειδικό τεύχος. Ανακτήθηκε από: <https://www.enainstitute.org/publication/mme-%ce%ba%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%bf%cf%8a%cf%8c%cf%82/>

Επίσης, η συγκεκριμένη φράση μπορεί να χαρακτηριστεί αξιολογικός λόγος υπό την έννοια ότι εμπεριέχει την έννοια της πατρίδας ("τόπο μας") η οποία φέρει βαρύνουσας σημασίας ηθικό και συναισθηματικό φορτίο, επηρεάζοντας τοιουτοτρόπως τον ακροατή και περιορίζοντας τη δυνατότητα κριτικής αντίστασης⁷⁹. Στον επηρεασμό αποσκοπεί και η συνέχεια της ίδιας παραγράφου στην οποία γίνεται επίκληση στη λογική. Από τη μία οι επιστημονικές αυθεντίες που προειδοποιούν ότι ή θα εμβολιαστούμε ή θα νοσήσουμε και από την άλλη τα ποσοστά των ανεμβολίαστων στις μονάδες εντατικής θεραπείας (ΜΕΘ) τα οποία είναι συντριπτικά, 99% είναι άνθρωποι ανεμβολίαστοι. Εδώ γίνεται και μια υπόρρητη αναφορά στην ατομική ευθύνη. Με την ατομική ευθύνη συνεχίζει. Δηλώνει κατηγορηματικά και ρητά πως η χώρα δεν θα εφαρμόσει ξανά αυστηρά περιοριστικά μέτρα λόγω της στάσης "ορισμένων", με σαφή υπόνοια για τους ανθρώπους που δεν παίρνουν την απόφαση να εμβολιαστούν. Αυτοί κινδυνεύουν κι όχι η Ελλάδα διαβεβαιώνει παρακάτω, στοχοποιώντας περαιτέρω την συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού. Αφήνοντας λίγο στην άκρη τους ανεμβολίαστους συνεχίζει την ομιλία του, προβάλλοντας το ήθος και την προσωπικότητά του, με τη χρήση του πρώτου ενικού προσώπου⁸⁰ και τη δεοντολογική διατύπωση "είναι χρέος μου να παρουσιάζω ανοιχτά τα γεγονότα και να τεκμηριώνω με στοιχεία τις αποφάσεις μου". Έτσι, ζωντανεύει τον λόγο του και τον καθιστά πιο άμεσο καταργώντας τα εμπόδια στην επικοινωνία με τον ελληνικό λαό. Και αφού προβάλλει το δικό του χαρακτήρα, το έργο του και το ήθος του είναι η ώρα να προβάλλει και το έργο της πολιτείας. Το οποίο και συμβαίνει στην αμέσως επόμενη παράγραφο. Ενημέρωση, μέτρα για την υγεία, στήριξη στην κοινωνία, εμβόλια μόνο μερικά από τα πρόσφατα ανδραγαθήματα της ελληνικής κυβέρνησης δοσμένα σε βραχυπερίοδο λόγο, για να γίνουν αντιληπτά και να πιστωθούν από όλους στην κυβέρνηση του. Τα κεκτημένα της πρώτης περιόδου λοιπόν, δεν πρέπει να χαθούν και είναι ο λόγος που "σήμερα βρισκόμαστε σε μία πολύ καλύτερη αφετηρία", όπως ισχυρίζεται. Για να κάνει λίγο πιο λεπτομερή τον ισχυρισμό του αναφέρεται στο υγειονομικό σύστημα, στον τομέα της ανάπτυξης στην οικονομία, στον τουρισμό. Για να γυρίσει πάλι στους ανεύθυνους ανεμβολίαστους που "δεν θα οδηγήσουν τον τόπο σε καθολικές απαγορεύσεις", επιρρίπτοντας ευθύνες που τους αναλογούν και στοχοποιώντας τους ξανά. Αυτοί οι άνθρωποι προτρέπονται (με την επανάληψη της φράσης σε προτρεπτική υποτακτική "Ας ακούσουν") να αφουγκραστούν την κοινωνία (νέους, εκκλησία, επαγγελματίες, γυναίκες και άνδρες) και να εμβολιαστούν πάραυτα.

Κάπως έτσι φτάνει στη βασική πληροφορία που προκύπτει από την ομιλία του. Την ανάγκη για μία σειρά από μέτρα με αποτέλεσμα την προστασία της δημόσιας υγείας και την ομαλότητα στην καθημερινότητα. Το πρώτο μέτρο αφορά τον υποχρεωτικό εμβολιασμό για τους εργαζόμενους σε μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων. Ο λόγος είναι πως δεν μπορούν να προστατεύσουν εάν "είναι οι ίδιοι πιθανοί φορείς αυτού του

⁷⁹ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.113. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

⁸⁰ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.71. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

κινδύνου". Επίσης εδώ επιλέγει τον όρο "αναστολή εργασίας" σαν ένα όρο με ουδέτερη συνδήλωση αντί για τον όρο επαπειλούμενη απόλυση, κάνοντας χρήση ευφημισμού⁸¹. Το δεύτερο μέτρο αφορά τον υποχρεωτικό εμβολιασμό για τους υγειονομικούς σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Αιτιολογεί την απόφαση λέγοντας πως ένας ανεμβολίαστος υγειονομικός δεν μπορεί να φροντίζει έναν "καρκινοπαθή ασθενή". Εκφράζει τη σιγουριά του ότι με αυτή την απόφαση συμφωνεί "το μεγάλο μέρος της κοινωνίας" και αποστρέφεται στα κόμματα της αντιπολίτευσης για "να τη στηρίξουν", προσδοκώντας στη μέγιστη νομιμοποίηση που μπορεί να εξασφαλίσει. Το τρίτο μέτρο αφορά τις ένοπλες Δυνάμεις. Εδώ διαπιστώνεται μία αντίφαση καθώς όσοι υπηρετούν στις ένοπλες Δυνάμεις δεν είναι υποχρεωμένοι να εμβολιαστούν αλλά αντίθετα εμβολιάζονται "όποτε το θελήσουν". Το τέταρτο μέτρο αφορά τους χώρους εστίασης οι οποίοι θα λειτουργούν αποκλειστικά για ανθρώπους με πιστοποιητικό εμβολιασμού. Η επίκληση στη λογική με χρήση παραδειγμάτων ευρωπαϊκών χωρών αποσκοπεί να πείσει τους ακροατές για την αναγκαιότητα του μέτρου.

Μετά την αναφορά στα μέτρα αφιερώνει μία παράγραφο -στην οποία παρατηρείται η χρήση βραχυπερίοδου λόγου με στόχο την καλύτερη δυνατή κατανόηση- ώστε να αξιολογήσει τα μέτρα και τον καταναγκαστικό και επείγοντα χαρακτήρα τους. Στη συνέχεια, επιχειρεί να αναδείξει τη συλλογική ευθύνη και την ανάγκη για συμπόρευση μέσω της δεοντολογικής διατύπωσης: "Είναι καιρός να συσπειρωθούμε όλοι..." ενώ στη ίδια παράγραφο επαναλαμβάνει ότι η οικονομία αναπτύσσεται (μεταφορικός λόγος " βάζει ξανά μπροστά τις μηχανές της") και οι τουρίστες συρρέουν πέρα από κάθε προηγούμενο. Η ανάγκη για συμπόρευση θα τον ωθήσει στην επόμενη παράγραφο να χρησιμοποιήσει το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Εμείς " τα καταφέραμε". Με βραχυπερίοδο λόγο αναδεικνύει την ανάγκη για "λίγη προσπάθεια ακόμη" και καταφεύγει σε συνθηματικό λόγο (" Και η ώρα είναι τώρα") για να πείσει τους Έλληνες να πράξουν τα δέοντα. Τα δέοντα, δηλαδή το εμβόλιο και τους βασικούς κανόνες υγιεινής και ασφάλειας με στόχο την πολυπόθητη ελευθερία. Με τη φράση "Αρκεί στο ένα μπράτσο να έχει το εμβόλιο της Ελευθερίας" ολοκληρώνει το διάγγελμα καθιστώντας πλέον ασφαλή το συσχετισμό μεταξύ απελευθέρωσης από τα περιοριστικά μέτρα και εμβολιασμού.

2.6 Δημόσιος κίνδυνος: Κωδικός «Ηλικιωμένοι»

Η τοποθέτηση του Κυριάκου Μητσοτάκη στο υπουργικό συμβούλιο στις 30/11 του 2021 έχει να κάνει κυρίως με την καθιέρωση της υποχρεωτικότητας του εμβολιασμού για τους άνω των 60 με αφορμή την έλευση της μεταδοτικής μετάλλαξης

⁸¹ Μητσέλος, Α. και Σ. (2020), σ.121. Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Ό μικρον στην Ελλάδα⁸².

Ήδη από τον πρόλογο της ομιλίας του φαίνεται η στοχοποίηση των ανεμβολίαστων(με την τεχνική του «αποδιοπομπαίου τράγου, όταν δηλαδή επιλέγεται ένα συγκεκριμένο άτομο ή συνηθέστερα μία ομάδα, στην οποία αποδίδεται με τη βοήθεια του κατάλληλου αφηγήματος η ευθύνη για τα δεινά που αντιμετωπίζει η πλειοψηφία»⁸³) και η δύναμη του ιού και ειδικότερα της συγκεκριμένης μετάλλαξης. Ο ιός " μας αιφνιδιάζει συνέχεια" και "βρίσκει έδαφος να επιζεί, ιδίως μεταξύ των ανεμβολίαστων", βεβαιώνει σε οριστική έγκλιση αναδεικνύοντας την πραγματικότητα της απειλής. Στη συνέχεια, αναφέρεται στην ανάγκη " να κερδίσουμε χρόνο" (μεταφορικός λόγος), γιατί η μετάλλαξη "θα κάνει την εμφάνιση της και στην Ελλάδα", αναφέρει με σιγουριά. Ο κερδισμένος χρόνος θα προκύψει με τα εξής μέτρα: εμβολιασμούς, τεστ, πιστοποιητικό εμβολιασμού και μέτρα ατομικής προστασίας, όπως προκύπτει από το ασύνδετο σχήμα " Εμβολιασμοί...ατομικής προστασίας". Για να συνεχίσει, καταγγέλλοντας "τη χαιρεκακία τους" για ένα ενδεχόμενο αναπόφευκτο λόκνταουν, αναφερόμενος στην αντιπολίτευση της κυβέρνησης του. Αντίθετα με την αντιπολίτευση, η κυβέρνηση πήρε μέτρα που απέδωσαν. Τα στατιστικά στοιχεία το αποδεικνύουν: 3 στους 4 άνω των 12 ετών εμβολιάστηκαν και τα ραντεβού ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Έτσι, καθησυχάζει τους -ομολογουμένως- νευρικούς Έλληνες την συγκεκριμένη στιγμή.

Στον αντίποδα των Ελλήνων πολιτών που έκαναν το χρέος τους υπάρχει μία ηλικιακή ομάδα που "επιμένει να καθυστερεί" αναφέρει. Και είναι φανερό ποιους εννοεί. Τους άνω των 60 ετών από τους οποίους οι ανεμβολίαστοι μέχρι εκείνη τη στιγμή, δηλαδή μέσα στο Νοέμβριο, εμβολιάστηκαν μόνο σε ένα ποσοστό 10%, όπως προκύπτει από την τοποθέτηση του πρωθυπουργού. Τα στατιστικά στοιχεία το αποδεικνύουν και η προσπάθεια πια να πειστούν είναι αδήριτη ανάγκη. Για την επίτευξη αυτού του στόχου αξιοποιείται από τον Έλληνα πολιτικό και η αντίθεση μεταξύ Πορτογαλίας και Ελλάδας αναφορικά με το ποσοστό των εμβολιασμένων ανθρώπων άνω των 60 ετών: στην Πορτογαλία έχει εμβολιαστεί το 98% ενώ στην Ελλάδα μόλις το 83%. Με η λέξη "συνεπώς" ο ομιλητής εγκαλεί τους άνω των 60 και κατακρίνει περαιτέρω τη στάση τους, αφού "αργούν να πάνε στο νοσοκομείο" εκτός των άλλων. Τέλος, στην προσπάθεια του να πείσει επιστρατεύει και ένα -αγνώστου προελεύσεως- στατιστικό που αναφέρει πως ο εμβολιασμός "ενός 70άρη ισοδυναμεί με 34 εμβολιασμούς νεότερων" αναφορικά με το σύστημα δημόσιας υγείας. Έτσι, ο εμβολιασμός είναι υποχρεωτικός, καθώς η προστασία της υγείας των συμπολιτών και ιδιαίτερα των ηλικιωμένων είναι τεράστιας σημασίας. Στο συγκεκριμένο σημείο ο

⁸² Μητσοτάκης, Κ., Εισαγωγική τοποθέτηση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/11/30/28073> (δημοσιεύτηκε στις 30/11/2021).

⁸³ Αγγελετόπουλος, Γ. (2020).σ. 56. Πειθώ και Προπαγάνδα. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Έλληνας πρωθυπουργός επιχειρηματολογεί για τον υποχρεωτικό εμβολιασμό με ένα επιχείρημα το οποίο χαρακτηρίζεται ορθό, καθώς οι σκέψεις είναι λογικές και το συμπέρασμα προκύπτει από αυτές με φυσικό τρόπο.

Μάλλον στην ανάδειξη του πολιτικού και προσωπικού ήθους του ιδίου μπορεί να αποδοθεί η αλλαγή οπτικής γωνίας που πραγματοποιείται με τη χρήση του πρώτου ενικού προσώπου. Ο Μητσοτάκης εμφανίζεται σαν σκληρός αλλά δίκαιος ηγέτης που αποφασίζει το σωστό και για τα «κακά παιδιά» τα οποία "ίσως πρόσκαιρα δυσανεστηθούν" αλλά είναι αναγκαίος ο εμβολιασμός για την προάσπιση της δημόσιας υγείας. Ο βραχυπερίοδος λόγος αναδεικνύει με εύληπτο και απλό τρόπο τα οφέλη του εμβολιασμού για το σύνολο της κοινωνίας. Και σαν σκληρός αλλά δίκαιος ηγέτης, επιβάλλει πρόστιμο 100 ευρώ σε αυτούς που επιμένουν να μην εμβολιάζονται τα οποία θα αξιοποιηθούν για την ενίσχυση των δημόσιων νοσοκομείων. Έτσι, αν η επίκληση στη λογική αποτύχει, τα στατιστικά στοιχεία δεν πείσουν και τα λόγια των ασθεντιών μείνουν κενό γράμμα, η τιμωρία είναι εκεί για να πιστοποιήσει ότι κάθε δράση - ή αδράνεια- έχει και αντίδραση. "Δεν είναι ποινή" ισχυρίζεται ο Μητσοτάκης αλλά "πράξη δικαιοσύνης", καθώς θα ήταν άδικο κάποιοι εμβολιασμένοι να στερούνται την πρόσβαση στο εθνικό σύστημα υγείας ενώ άλλοι να "αρνούνται πεισματικά να πράξουν το αυτονόητο". Με αυτόν τον ευθύ τρόπο κατηγορεί πλέον τους ηλικιωμένους που αρνούνται να πάρουν την απόφαση να εμβολιαστούν σε βάρος των υπολοίπων. Στη συνέχεια, κάνει μια σύντομη αναφορά στα μέτρα που πάρθηκαν από την Ελληνική κυβέρνηση και διαβεβαιώνει πως θα προχωρήσει με μέθοδο, με κατανόηση και με αποφασιστικότητα αλλά και σύμφωνα με τα συνταγματικά κελεύσματα. Στα κελεύσματα ανήκει και η δεοντολογική διατύπωση "πρέπει να εμβολιαστούν", αναφερόμενος στοχευμένα ξανά στους άνω των 60, ενώ κάνει μια σύντομη αναφορά και στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες και στα μέτρα ενόψει των εορτών. Δεοντολογική διατύπωση υπάρχει και στην αναφορά στις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις τις οποίες εγκυβρίζει και προσκαλεί να συμμετάσχουν στον κοινό αγώνα κατά της πανδημίας κι όχι να αποτρέπουν το έργο της κυβέρνησης. Τέλος, έχει μια αξία να αναφερθεί η εμμονή να επαναλαμβάνεται για το πρόστιμο των 100 ευρώ ότι είναι δίκαιο μέτρο, καθώς είναι απαραίτητο για να περιφρουρηθούν αυτοί που έχουν περισσότερο ανάγκη. Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να λειτουργεί η οικονομία και η κοινωνία. Ως εκ τούτου, αναγκαίο μέτρο. Η εμμονή αυτή εξηγείται αν κάποιος αντιληφθεί τις πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες απευθύνεται το κυβερνών κόμμα.

Συνολικά η τοποθέτηση του Κυριάκου Μητσοτάκη αποσκοπεί να πείσει τους άνω των 60 να εμβολιαστούν και την υπόλοιπη κοινωνία για την αναγκαιότητα του μέτρου του υποχρεωτικού εμβολιασμού των άνω των 60.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος, το δεύτερο ζητούμενο της επικοινωνιακής στρατηγικής της διαχείρισης της πανδημίας επιτεύχθηκε. Ο εμβολιασμός των ελλήνων πολιτών έγινε πραγματικότητα. Τα στοιχεία του εμβολιασμού που προκύπτει από τα αρχεία της ελληνικής κυβέρνησης είναι σαφή: ως το τέλος του 2021 οι συνολικοί εμβολιασμοί ανήλθαν στους 17400380, με τους ολοκληρωμένους εμβολιασμούς στα 7031974⁸⁴.

Το πρώτο ζητούμενο, δηλαδή η τήρηση των μέτρων επιτεύχθηκε ως επί το πλείστον αλλά δεν απέτρεψε τα κρούσματα που κατέληξαν σε θάνατο. Ο απολογισμός για τη χώρα είναι 5002 νεκροί για το 2020, 16006 για το 2021 και 14108 για το 2022, σύμφωνα με τα στοιχεία του ECDC.

Είναι φανερό ότι οι επικοινωνιακές στρατηγικές πέτυχαν. Οι λόγοι που πέτυχαν ήταν ποικίλοι. Κατ' αρχάς συνετέλεσε η επιστράτευση πολλών και διαφορετικών ανθρώπων με κύρος και αξιοπιστία, με κύριο εκφραστή του μηνύματος τον πρωθυπουργό. Εκτός από αυτό, έπαιξε ρόλο η ποικιλία των μηνυμάτων. Όπως αποδείχθηκε, αξιοποιήθηκαν θεμιτές –και κάποιες φορές αθέμιτες- τακτικές για να κοινωνηθεί το μήνυμα. Τέλος, η μονοθεματική αναπαραγωγή του θέματος από τα μέσα δημιούργησε την αίσθηση του κατεπείγοντος μην αφήνοντας περιθώρια για αντικρουόμενο λόγο.

3. ΔΙΗΓΗΜΑ

Το παρακάτω διήγημα έχει κεντρικό πρόσωπο μια δημοσιογράφο εφημερίδας πανελλαδικής εμβέλειας και βασικό θέμα τον αγώνα της για καταξίωση στον επαγγελματικό στίβο. Αποτυπώνεται το δίλημμα που προβλημάτισε πολλούς επαγγελματίες της ενημέρωσης κατά την περίοδο της πανδημίας: συστράτευση με την κυρίαρχη επικοινωνιακή στρατηγική ή προβολή ενός αντικρουόμενου μηνύματος με σκοπό το κέρδος.

3.1 Το δίλημμα

Άφησε με έναν μεταλλικό θόρυβο τα κλειδιά στο κρυστάλλινο σταχτοδοχείο που βρισκόταν πάνω στο ξύλινο πάσο της κουζίνας. Έκλεισε την θωρακισμένη πόρτα πίσω

⁸⁴ Ελληνική Κυβέρνηση, Στατιστικά εμβολιασμού για τον COVID-19 (εβδομαδιαία), στο: https://www.data.gov.gr/datasets/mdg_emvolio_weekly/ (δημοσιεύτηκε στις 28/12/2020 και ενημερώθηκε στις 08/06/2023).

της χρησιμοποιώντας την δεξιά της φτέρνα και σωριάστηκε στο πάτωμα. Μαζί της είχε φέρει μία χάρτινη κούτα που περιείχε τα αντικείμενα που τόσο καιρό είχε μαζί της στο παλιό γραφείο της, στην εφημερίδα. Ένα παλιό σημειωματάριο, μια φωτογραφία με την οικογένεια και κάμποσους χρωματιστούς φακέλους γεμάτους χαρτούρα.

Έκλεισε έξω από την πόρτα όλον αυτόν τον σκληρό και αφιλόξενο κόσμο και με αυτή την αφορμή πλάνταξε στο κλάμα. Ήταν ένα κλάμα βαθύ και γεμάτο παράπονο. Ένωσε την αδικία να διαπερνά σαν ατσάλι την καρδιά της και να κατακερματίζει την ψυχική της υγεία.

Το σπίτι ήταν παγερά άδειο εκείνο το βράδυ του Ιουλίου. Τα δύο πιτσιρικάκια της, Ο Δημήτρης και ο Γιάννης τζούνιορ έλειπαν σε διακοπές με τους παππούδες τους στη Λούτσα ενώ ο Γιάννης (ο μεγάλος), ο σύντροφός της έλειπε σε ταξίδι για να παρακολουθήσει ένα συνέδριο με τη δουλειά του στην Κοπεγχάγη.

Πώς θα τους εξηγούσε όσα διαδραματίστηκαν εκείνη την αποφράδα ημέρα; Πώς θα τους έλεγε ότι έχασε τη δουλειά της; Τη μοναδική δουλειά που είχε σταυρώσει μετά από δύο χρόνια; Όχι δεν μπορούσε να τους το πει. Δεν θα την καταλάβαιναν. Καλά καλά η ίδια δεν καταλάβαινε. Θα μπορούσε ίσως για κάποιον καιρό να τους το αποκρύψει. Να τους έλεγε ίσως για λίγους μήνες ότι πηγαίνει στη δουλειά ενώ διέτρεχε όλη την Αθήνα για να βρει μία καινούργια. Άλλωστε κανείς δεν της έδινε σημασία πια. Τα παιδιά είχαν μεγαλώσει και είχαν τους φίλους τους, τις παρέες τους. Ο Γιάννης είχε τις δικές του σκοτούρες με το νέο παράρτημα. Τα πράγματα είχαν σφίξει τον τελευταίο καιρό αρκετά με τους τόκους του δανείου και με τις περικοπές που έγιναν στους μισθούς από την εφημερίδα. Οι πιστωτικές κάρτες γεμάτες μέχρι τα μπούνια. Τους είχε απογοητεύσει όλους. Και δεν το χωρούσε το μυαλό της.

Θα χρειαζόταν να βρει ένα σιωπηλό καταφύγιο ξανά στις σειρές και στα βιβλία. Από πολύ μικρή όταν άκουγε τους γονείς της να τσακώνονται έκλεινε την πόρτα του δωματίου της και έφτιαχνε ένα καταφύγιο μέσα στο πάπλωμα που χωρούσε μόνον εκείνη. Και τις γειτονιές του ονείρου στις οποίες δραπετεύε μέσα από τα βιβλία που διάβαζε.

Τώρα όμως ήταν πια πολύ μεγάλη για τέτοιες ονειροπολήσεις. Η πραγματικότητα ήταν γερά γαντζωμένη επάνω της και της έδειχνε τα δόντια της. Το όφειλε στην οικογένεια της να ανασυνταχθεί άμεσα. Έπρεπε να σταθεί ξανά στα πόδια της. Να βρει τρόπο να ανταπεξέλθει. Δεν ήταν πια μόνη της. Σηκώθηκε και σκούπισε τα μάτια με την ανάστροφη του χεριού.

Ένωσε με τα γυμνά της πόδια τα παγωμένα πλακάκια του διαδρόμου καθώς όδευε προς το μπάνιο. Θα γινόταν ο χώρος κάθαρσης της μετά από όσα συνέβησαν εκείνη την ημέρα. Ήταν σίγουρη πως με ένα καυτό μπάνιο θα έβλεπε ξανά τα πράγματα με διαφορετικά μάτια, πιο αισιόδοξα.

Αντιλήφθηκε ένα άγγιγμα και πανικοβλήθηκε. Μετά ένωσε ένα στιγμιαίο τσίμπημα στο λαιμό. Έξαφνα βυθίστηκε σε έναν κόσμο των ονείρων. Είχε πετύχει την αποκλειστικότητα της. Οι συνάδελφοί της στα Χρονικά της Αθήνας την χειροκροτούσαν. Η ίδια η Κριστιάν Αμανπούρ την είχε καλέσει τιμητικά στην εκπομπή της στο CNN για να μιλήσει για αυτό το συγκλονιστικό γεγονός που μετέδωσε πρώτη. Σε παγκόσμια αποκλειστικότητα. Ήταν τόσο μεγάλος ο θρίαμβος που λίγο καιρό μετά κλήθηκε να παραλάβει βραβείο Πούλιτζερ.

Και μετά ξύπνησε. Ένωσε τα χέρια της σφιχτά δεμένα και να τα καίει η ζέστη από λάμπες πυρακτώσεως. Δεν μπορούσε να μιλήσει, το στόμα της ήταν κλεισμένο με κολλητική ταινία. Τα πόδια της ήταν ελεύθερα μα δεν μπορούσαν να την πάνε πουθενά.

Η μηχανή του αυτοκινήτου πάνω στο οποίο ήταν δεμένη ήταν ακόμα αναμμένη. Από τον ιδρώτα το χρώμα που ήταν από κάτω της το ένωθε να μετατρέπεται σε λάσπη. Κοίταξε δεξιά και αριστερά ενώ ανάσαινε κοφτά και γρήγορα. Τίποτα. Κανείς.

Τότε, ένα κατάμαυρο, θηριώδες τζιπ κατέφτασε με τη μηχανή του να μουγκρίζει και σηκώνοντας ένα σύννεφο πηχτή σκόνη στο χωματόδρομο. Φρέναρε απότομα και πάκκαρε μπροστά από το αυτοκίνητο στο οποίο η Μαρία παρέμενε δεμένη. Η Μαρία απέστρεψε το πρόσωπο από τις λάμπες του τζιπ που την τύφλωναν. Η πόρτα του αυτοκινήτου τότε έκλεισε με έναν βαθύ ήχο σαν να έκλεινε τάφος. Από το μαύρο τζιπ βγήκε ένας ψηλός με καλυμμένο το πρόσωπο του με μια μάσκα χειρουργική και άνοιξε την πίσω πόρτα. Βγήκε ένας άνθρωπος γνωστός μια φυσιογνωμία γνώριμη. Παρά την παραζάλη της η Μαρία τον θυμήθηκε. Ήταν ο Γιώργος Χατζηγεωργίου, ο βιομήχανος και βασικός χρηματοδότης των Χρονικών της Αθήνας.

Στάθηκε μπροστά της και την κοίταξε ίσια μέσα στα μάτια ανέκφραστος.

«Λύστε της το στόμα», πρόσταξε τον ψηλό.

«Αμέσως αφεντικό», ένευσε αυτός.

«Ωστε εσύ είσαι αυτή που αποφάσισες να βάλεις μπουρλότο στην εταιρεία μου. Ξέρεις τι έκανες ρε παλιοθήλυκο; Το ξέρεις ότι ήδη με την πρώτη μέρα που διέρρευσε η είδηση έχουν πέσει οι παραγγελίες μου στα μισά», ούρλιαζε αναποκοκκινισμένος ο Χατζηγεωργίου.

«Με συγχωρείτε κύριε Χατζηγεωργίου, έχετε δίκιο, τι μπορώ να κάνω για να σας αποζημιώσω; Τι κάνετε εκεί; Σας παρακαλώ, όχι! Ααααα...»

Ο επιχειρηματίας με έναν σουγιά της άνοιξε δύο πολύ βαθιές πληγές στο κάτω μέρος των ποδιών οι οποίες ματώνανε ολοένα και περισσότερο. Ένωσε τα πόδια της να μουδιάζουν και τα φώτα να εξασθενούν.

«Λύστε της τα χέρια», πρόσταξε ξανά ο βιομήχανος. «Δώσε μου το όπλο σου», διέταξε τον ψηλό και αυτός υπάκουσε πειθήνια σιωπώντας.

Τα αναφιλητά της Μαρίας διακόπτονταν που και που από τον ήχο του γεμίματος του περιστροφου.

«Ξέρεις να παίζεις κρυφτό;», τη ρώτησε με ένα σαρδόνιο χαμόγελο ζωγραφισμένο στα χείλη του.

«Τι... Τι εννοείτε;»

«Είναι απλή η ερώτηση. Κρυφτό λέω, έπαιζες όταν ήσουν μικρή; Λοιπόν, άκου προσεκτικά. Θα μετρήσω αργά ως το δέκα. Αν σε βρω, πέθανες. Σύμφωνα;»

Η Μαρία ένιωσε την αδρεναλίνη να κοχλάζει μέσα της και τα μηνίγγια να χτυπάνε τόσο δυνατά που κόντευε το κεφάλι της να εκραγεί. Πρώτη φορά εκείνη τη στιγμή εξέταζε το χώρο. Είχε πολύ λίγο χρόνο ενώ ο επίδοξος φονιάς της ήδη ξεκίνησε να μετράει. Πέρα από τα αυτοκίνητα που ήταν παρκαρισμένα μούρη με μούρη σχεδόν σύρριζα το ένα στο άλλο στον στενό χωματόδρομο, υπήρχε μια δεντροστοιχία γύρω της. Τον θόλο των δέντρων τρυπούσε σε διάφορα σημεία το φεγγαρόφως από το σχεδόν γεμάτο φεγγάρι εκείνης της νύχτας.

Ξεκίνησε να τρέχει παραπατώντας. Δεν άκουγε τίποτα παρά μόνο την ανάσα της που ολοένα και γινόταν πιο δυνατή, πιο συχνή. Τα πόδια της την πεθαίνουν τώρα. Αισθάνεται να την τρυπάνε χιλιάδες ξεραμένα φύλλα, ξύλα και άκαμπτες πέτρες.

Άκουσε τον πρώτο πυροβολισμό και είδε μπροστά της ένα κλαδί να σπάει και να πέφτει με γδούπο. Άλλαξε κατεύθυνση αμέσως. Η δεύτερη σφαίρα τη βρήκε στην πίσω μεριά στο αριστερό της πόδι. Σύρθηκε ανάμεσα σε φύλλα και κλαδιά προς τη διαφυγή. Ένιωσε τη μυρωδιά του ζεστού αίματος να τρυπάει τα ρουθούνια της και να γεμίζει τον ουρανίσκο της.

Δεν υπήρχε διαφυγή.

Τότε την είδε. Μία ελαία, ένα αιωνόβιο δέντρο με παχύ και πολύπαθο κορμό. Μία ελιά που άντεξε σε πολλούς χειμώνες, πέρασε πολλά για να στέκεται κει αγέρωχη αυτή τη νύχτα. Μία ελιά που κάποτε έχασε ένα μεγάλο κλαδί από τον αέρα, τη βροχή, το χιόνι, ποιος ξέρει. Και εσωτερίκευσε αυτόν τον ακρωτηριασμό και τον έκανε κουφάλα. Καταφύγιο δηλαδή, σκέφτηκε μέσα στην αγωνία της η Μαρία.

Σύρθηκε με κόπο και με αβάσταχτο πόνο προς το μέρος της. Ήταν τόσο μεγάλη που θα χωρούσε τη γυναίκα ίσα ίσα. Δεν ήταν και το πρώτο ύψος η Μαρία άλλωστε. Τα κατάφερε να μπει και να κουρνιαώσει εντός της. Ήταν αυτή ένα μικρό κορίτσι στα σπλάχνα της μητέρας φύσης.

Και τώρα σιωπή.

Η Μαρία φευγαλέα θυμήθηκε το κρυφτό που έπαιζαν μικροί με τα ξαδέρφια της στη Νέα Μάκρη, στο σπίτι της γιαγιάς της Χρυσούλας. θυμήθηκε όλες τις φορές που τους κέρδιζε μαντεύοντας χρησιμοποιώντας τη φαντασία της τις πιο απίθανες κρυψώνες. Και μετά την ανταμοιβή της. Σα νικήτρια δικαιούταν ένα επιπλέον κομμάτι από το λαχταριστό σνίτσελ κοτόπουλου της γιαγιάς. Με τις τηγανιτές πατάτες δίπλα. Απόλαυση.

Μα τώρα έπνιγε μέσα της τις κραυγές της αγωνίας και του πόνου. Ο Χατζηγεωργίου και ένας ακόμα, ο ψηλός όπως φανταζόταν, αλυχτούσαν και γάβγιζαν. Ξεστόμιζαν απίθανες βρισιές εις βάρος της και την προκαλούσαν. Και οι απειλές. Ήξεραν τα πάντα για κείνη. Μέχρι και το σχολείο στο οποίο πήγαιναν τα παιδιά της. Τα τρυφερά της τα αγόρια. Θα τα έβλεπε ποτέ ξανά; Ακούστηκαν πυροβολισμοί πάλι.

Ξάφνου ξανάγινε σιωπή. Άκουσε κοντά της ξερά φύλλα να τσαλακώνονται κάτω από το βάρος της παρουσίας ενός... ενός λαγού ο οποίος περνούσε ανέμελος εκείνη την ώρα αρνούμενος να συμμετάσχει στα ανθρώπινα βάσανα. Με το τεκμήριο της αθωότητας.

Αθώα ήταν και τα παιδιά της που θα έμεναν χωρίς μητέρα. Αθώος ήταν και ο Γιάννης ο οποίος δεν θα έβρισκε ούτε το άψυχο κορμί της να αποθέσει μέσα στο φέρετρο. Έπρεπε να μείνει ζωντανή πάση θυσία.

Επικρατούσε ησυχία την οποία διέκοψαν τα τζιτζίκια που έστησαν τραγούδι. Η Μαρία προσπαθούσε να ισορροπήσει μεταξύ του φόβου και της παράνοιας την ώρα που το ένστικτο της αυτοσυντήρησης κλωτσούσε. Άκουσε στο βάθος τροχούς αυτοκινήτων να σπινιάρουν στο ξερό χώμα, πετραδάκια να εκσφενδονίζονται και το μούγκρισμα της μηχανής του τζίπ να απομακρύνεται. Είχε σταθεί τόσο τυχερή;

Άφησε καμιά δεκαριά -όπως της φάνηκαν- λεπτά να περάσουν ώστε τότε προσπάθησε να βγάλει το κεφάλι της έξω από τη σκιά του γέρικο δέντρου και να εκτιμήσει καλύτερα τον κίνδυνο. Έφυγαν; Πού βρισκόταν; Τι θα έκανε; Ήταν ασφαλές να βγει ή έπρεπε να περιμένει κι άλλο για να είναι σίγουρη;

Ισορρόπησε για λίγο μεταξύ θάρρους και φόβου και πήρε την απόφαση να βγει αντικρίζοντας τη λάσπη του αίματος που είχε δημιουργηθεί μέσα στην κουφάλα. Άκουγε στο βάθος νερό να κελαρύζει. Ίσως ήταν εκεί η σωτηρία της.

«Μαρία, στάσου», της φώναξε μια γνωστή φωνή.

«Εσύ... Εσύ, Μάκη; Μάκη μου», είπε ξέπνοα η αποκαμωμένη πια Μαρία Συνοδινού βέβαιη ότι στο πρόσωπο του Μάκη είχε βρει τη σωτηρία της.

Ο Μάκης την πλησίασε και η Μαρία τον κατάλαβε από τη γνωστή μυρωδιά του καπνού με τον οποίο γέμιζε συχνά πυκνά την πίπα του ο αρχισυντάκτης.

Και τότε η Μαρία ένιωσε τη ψυχρή σκληρότητα της λεπίδας να την τρυπάει στα πλευρά και μετά ξανά... Και ξανά... Και ξανά...

Η Μαρία συνειδητοποίησε, ενώ πνιγόταν στο ίδιο της το αίμα ότι το πρώτο αυτοκίνητο στο οποίο ήταν πριν λίγο δεμένη ήταν ακόμα εκεί. Και είχε μια γνωστή μυρωδιά που μύριζε καθημερινά τα τελευταία δύο χρόνια. Ο Μάκης ήταν ο οδηγός.

«Συγγνώμη», ψέλλισε εκείνος ενώ κάρφωνε μια ακόμα το σκληρό μαχαίρι της προδοσίας του.

Μια ημέρα νωρίτερα.

Την ώρα που η Μαρία Συνοδινού έκοβε την κουταλιά της ζάχαρης με τον δείκτη του δεξιού της χεριού, λίγο πριν βυθίσει το μισογεμάτο κουταλάκι μέσα στο ζεστό μυρωδάτο φλιτζάνι του γαλλικού καφέ, είχε στο μυαλό της καρφωμένα τα λόγια του Ευμένη προς τον Θεόκριτο από το ποίημα του Καβάφη «Το πρώτο σκαλί»:

*Τώρα δυο χρόνια πέρασαν που γράφω
κ' ένα ειδύλλιο έκαμα μονάχα.*

Στο ποίημα αυτό ο Καβάφης αναφέρεται σε έναν νεαρό ποιητή. Αυτή φυσικά μόνο ποιήτρια δεν ήταν. Κάθε άλλο. Δεν είχε τέτοιες απαιτήσεις από τον εαυτό της. Τα όνειρα της περιορίζονταν σε ένα πράγμα. Ένα πράγμα κυνηγούσε δύο χρόνια τώρα στην πρώτη της δουλειά, μία είδηση. Μία είδηση λαβράκι που κανένας δεν θα μπορούσα να της αρνηθεί την πρώτη σελίδα της εφημερίδας. Εκεί θα δημιουργούσε το πρώτο της πρωτοσέλιδο.

Έως τότε, τα ρεπορτάζ και τα άρθρα της βρισκόταν συνήθως κοντά στις ατιμωτικές τελευταίες σελίδες της εφημερίδας. Αυτή ήταν μια ντροπή που δεν μπορούσε να την αντέξει. Χαμένη κάπου ανάμεσα από τα διεθνή νέα, τις αθλητικές ειδήσεις και τα κοινωνικά των Χρονικών της Αθήνας. Αυτό ήταν κάτι που δεν μπορούσε να το αντέξει. Ιδιαίτερα όταν η άσπονδη συνάδελφος, της η Ελένη είχε κάνει μόνο την τελευταία χρόνια ίσαμε είκοσι πρωτοσέλιδα. Το πιο αξεπέραστο από αυτά ήταν εκείνο με την είδηση με τις γιαγιάδες που περιέθαλπαν τα ακηδεμόνευτα προσφυγόπουλα στη Σάμο. Και ιδιαίτερα όταν η αδερφή της είχε ήδη επιτύχει. Στα μάτια της μητέρας της, η Μαρία έκανε απλά το χόμπι της στην εφημερίδα ενώ η Αγάπη συνέχιζε την οικογενειακή παράδοση, ούσα μια πετυχημένη πλέον ψυχοθεραπεύτρια.

Ρουφούσε λαίμαργα την πρώτη γουλιά του καφέ της και το ζεστό ρόφημα της καψάλισε τη γλώσσα. Εκείνη την ώρα το τηλέφωνο της δονήθηκε στην πίσω τσέπη του μπλουζίν της. Την ίδια στιγμή κάποια μέτρα πιο μακριά άκουσε την ειδοποίηση στον επιτραπέζιο υπολογιστή της και της ξέφυγαν κάποια γαλλικά για τον φοβερό συγχρονισμό των συσκευών της. Σαν μαγνητισμένη με ταχύ βήμα βάδισε προς το γραφείο της ισορροπώντας την γεμάτη κούπα με το ζεστό υγρό με μαεστρία.

Άνοιξε το ηλεκτρονικό μήνυμα το οποίο είχε την υπογραφή της πιο έμπιστης πηγής της του Friend Fisherman 23, όπως υπέγραφε. Ο υπογράφων της παρούσας ηλεκτρονικής επιστολής είχε ενσωματώσει σε εμφανές σημείο την υποσημείωση πως θα διαρρεύσει σύντομα και στα υπόλοιπα μέσα αυτή την είδηση. Ο χρόνος ήταν περιορισμένος και το ήξερε.

Τα περιθώρια ήταν στενά καθώς, εκτός των άλλων, κατά πάσα πιθανότητα το πρωτοσέλιδο είχε ήδη διαμορφωθεί. Η συγκεκριμένη είδηση της έκανε πολλή αίσθηση όμως. Ίσως να είχε ψαρέψει επιτέλους το λαβράκι που έψαχνε. Για την ακρίβεια περιμένοντας στην όχθη της θάλασσας το λαβράκι πήδηξε αυτοβούλως στην αγκαλιά της.

Κάποιος άλλος όμως δεν το έβλεπε με τον ίδιο τρόπο. Κάθε άλλο.

«Αποκλείεται», δήλωσε κατηγορηματικά ο Μάκης την ώρα που προσπαθούσε πεισματικά να ανάψει την πίπα από ταρταρούγα που κρατούσε στα χέρια του.

«Κύριε Δημητράτο ποτέ δεν θα σας έφερνα σε δύσκολη θέση, αυτό το ξέρετε, είμαι σίγουρη. Και για αυτόν τον λόγο σας διαβεβαιώνω ότι η συγκεκριμένη πηγή είναι πολύ αξιόπιστη. Εξαιρετικά θα έλεγα. Μία απλή διασταύρωση των στοιχείων της πληροφορίας αρκεί για να την δημοσιεύσουμε.»

«Φοβάμαι πως δεν αντιλήφθηκες εντελώς. Δεν καταλαβαίνεις πως αν το δημοσιεύσουμε αυτό σίγουρα...»

«Θα πουλήσουμε επιτέλους λίγα περισσότερα φύλλα», πρόφτασε να συμπληρώσει η Μαρία. «Κάτι που εδώ και καιρό, παρεμπιπτόντως, δεν συμβαίνει.»

«Ναι, ωστόσο η εξήγηση είναι απλή», την καθησύχασε ο Μάκης. «Το πρόβλημα είναι κοινό για τον παραδοσιακό Τύπο. Έχει ξεπεραστεί σε μεγάλο βαθμό γιατί αυτή η εποχή που ζούμε είναι η εποχή του διαδικτύου. Η ταχύτητα του είναι αξεπέραστη. Η ταχύτητα με την οποία διαδίδεται η πληροφορία η ίδια είναι αξεπέραστη.»

«Για αυτό ήρθα κατευθείαν σε σένα με το που έφτασε στα χέρια μου η είδηση. Με το που έσκασε η βόμβα στα χέρια μου. Τα περισσότερα δημοσιογραφικά γραφεία είναι αυτή την περασμένη ώρα κλειστά. Τα πρακτορεία ειδήσεων αυτή τη στιγμή υπολειπονται καθώς πλέον λειτουργούν με το μειωμένο προσωπικό της βραδινής

βάρδιας. Έχουμε ένα ελάχιστο παράθυρο ευκαιρίας, κάνω λάθος; Μπορούμε να μπούμε ακόμα στην αυριανή έκδοση;»

«Φυσικά και έχουμε. Φυσικά και μπορούμε. Αλλά δεν πρόκειται να συμβεί. Δεν θέλω να σε απογοητεύσω Μαρία μου, μα δεν πρόκειται να δημοσιεύσουμε ποτέ αυτή την είδηση. Έχουμε δώσει τον υπέρτατο αγώνα για να πείσουμε τον κόσμο να πάρει τη σωστή απόφαση. Να εμβολιαστεί πάραυτα. Καθημερινά πρωτοσέλιδα σχετικά με τον ιό και τις επιπτώσεις του, ρεπορτάζ με φωτογραφίες ανθρώπων που νόσησαν και έφτασαν στο κατώφλι των ΜΕΘ και επιχειρηματολογία, άρθρα με βασικό στόχο την πειθώ, παρέλαση επιστημόνων και λοιπών αυθεντιών και ο κατάλογος είναι τόσο μακρύς που θα μπορούσαμε να μιλάμε γι αυτό όλη νύχτα. Και εσύ τώρα μου ζητάς να δημοσιεύσω αυτήν την είδηση χωρίς καν να αποδεικνύεται...»

«Πρέπει να υπάρχει συσχετισμός. Ή μάλλον για να το θέσω λίγο διαφορετικά στα σίγουρα υπάρχει. Στο μυαλό των συγγενών του θανόντα τουλάχιστον. Για αυτό και ζήτησαν τη διενέργεια νεκροτομής.»

«Τι με αυτό; Και αν είναι συνωμοσιολόγοι; Τι κι αν ζήτησαν νεκροψία; Αυτό δεν αποδεικνύει τίποτα. Μάλλον μόνο ότι στεναχωρήθηκαν που έχασαν τον άνθρωπο τους. Αποτελεί απλώς μια έκφραση του ανθρώπινου πόνου και τίποτα παραπάνω. Μάλλον μόνο ότι πρόκειται περί σύμπτωσης. Άλλωστε αυτή την εποχή όλοι εμβολιάζονται. Κάποιος με προβλήματα υγείας μπορεί να έτυχε να επιβαρυνθεί πρόσκαιρα. Δεν θέλω να πιστέψω ότι ο εμβολιασμός του ευθύνεται για το θάνατο του. Ποιος μπορεί να ξέρει για ποιους λόγους «φεύγει» κάποιος;»

«Κανείς δεν μπορεί να το ξέρει», απάντησε συγκαταβατικά η Μαρία. «Για τον ίδιο λόγο δεν μπορούμε να είμαστε και σίγουροι για κάτι.»

«Για ένα πράγμα είμαι σίγουρος, αντέκρουσε ο αρχισυντάκτης. Δεν μπορούμε να δημοσιεύσουμε την αυριανή εφημερίδα με τίτλο κάτι σαν *θάνατος από το εμβόλιο!* Θα είναι σαν να πυροβολούμε τα πόδια μας, διατύπωσε κατηγορηματικά ο αρχισυντάκτης των χρονικών της Αθήνας. Δεν μπορεί να προτείνεις κάτι τέτοιο.»

«Προτείνω να βγάλουμε μία είδηση για μία φορά πριν από όλα αυτά τα ειδησεογραφικά σάιτς και με τον τρόπο που εμείς θέλουμε. Προτείνω να το κάνουμε γιατί θα αποτελέσει μία διέξοδο για μας. Οι πωλήσεις της εφημερίδας καιρό τώρα έχουνε πάρει την κάτω βόλτα.»

«Αυτό το γνωρίζω πολύ καλά. Και ξέρω επίσης ότι μία είδηση αυτού του τύπου θα πουλήσει φύλλα. Αλλά θα ήταν καθαρή τρομοκρατία να δημοσιεύσουμε κάτι τέτοιο. Ειδικά Τώρα που τα ποσοστά των εμβολιασμένων αγγίζουν την κορυφή. Θα δημιουργούσαμε πανικό. Δεν πρέπει να κάνουμε την πληροφόρηση ως μια επιχείρηση σοκ και δέος. Αυτές είναι πρακτικές άλλων εποχών κι άλλων περιστάσεων.»

«Εδώ κάνεις λάθος. Πως μπορούμε να ανταγωνιστούμε το διαδίκτυο, την τηλεόραση εμείς; ανταποκρίθηκε η Μαρία με ορμή. Όταν ο ήχος και η εικόνα, οι εμφατικές διατυπώσεις και οι εκφράσεις των παρουσιαστών κερδίζουν τις εντυπώσεις; Πώς να τους κερδίσουμε όταν ποντάρουν στην τρομοκρατία και εμείς προσπαθούμε να κάνουμε αντικειμενική δημοσιογραφία; Χάνουμε κατά κράτος σε έναν στημένο αγώνα και θα συνεχίσουμε να χάνουμε έως ότου συνειδητοποιήσουμε...»

«Δεν έχεις άδικο στα περισσότερα από όσα είπες. Απλά αν είναι να πουλάμε με αυτό τον τρόπο τότε καλύτερο είναι να...»

«Καλύτερα τι, Μάκη; Να το κλείσουμε το μαγαζί; Γιατί αυτό που λες ισοδυναμεί με αυτοκτονία και εγώ αυτόχειρας δεν είμαι και δεν θα γίνω γιατί εσύ έχασες τα λογικά σου ! Δεν θα το έκανα αυτό ποτέ στα δύστυχα παιδιά μου, τότε στην οικογένειά μου, ποτέ σε αυτούς που με πίστεψαν και ποντάρουν σε μένα!»

«Δεν μπορούμε να ποντάρουμε στο φόβο, δεν μπορούμε να αφήσουμε την κινδυνολογία να πάρει τα ηνία. Αν συνέβαινε αυτό, τότε ο κόσμος θα μπερδευόταν, θα φοβόταν, δεν θα είχε ποιον να πιστέψει και τι να εμπιστευτεί. Και αυτό στην προκειμένη περίπτωση θα ήταν ολέθριο. Φαντάζεσαι τι θα γινόταν αν ο κόσμος, λόγω του φόβου του, ακύρωνε τα ραντεβού για το εμβόλιο; Θα συνέρρεαν στις ΜΕΘ. Οι παππούδες θα πέθαιναν κατά δεκάδες και μετά κατά εκατοντάδες. Πριν το καταλάβεις, θα είχαμε δημιουργήσει εκατόμβες. Από την άλλη οι δύσμοιροι γιατροί των δημόσιων νοσοκομείων θα αναγκάζονταν να διαλέγουν ποιους ασθενείς θα κρατήσουν στη ζωή. Θα χάναμε περισσότερους από όσους μπορούμε να αντέξουμε. Σε καλώ λοιπόν να αναλογιστείς αυτή την ευθύνη. Η συγκυρία είναι ιστορική. Εμείς πρέπει να πείσουμε, οφείλουμε να χειραγωγήσουμε -αν θέλεις- τον κόσμο μέχρι και τον τελευταίο άνθρωπο σε αυτή τη χώρα ότι ο εμβολιασμός είναι η μόνη ασφαλής και βιώσιμη επιλογή. Κάθε τι άλλο, ναι, θα ήταν καθαρή αυτοκτονία. Είμαστε αντιμέτωποι με την κοινωνική μας ευθύνη. Δεν μπορούμε να γυρίσουμε την πλάτη στους συνανθρώπους μας για μερικά παλιοφύλλα.»

«Δεν χρειάζεται να συσχετίσουμε άμεσα το εμβόλιο με το θάνατο του 60χρονου. Αρκεί που ο κόσμος θα μάθει για αυτό. Από κει και ύστερα ας βγάλει ο καθένας τα δικά του συμπεράσματα. Δικό μας χρέος είναι να προβάσουμε αυτή την είδηση όσο πιο τεκμηριωμένα μπορούμε. Χρέος μας είναι η πληροφόρηση. Άσε με να κάνω αυτό το ρεπορτάζ...»

Η Μαρία είχε σηκωθεί πλέον και με σφιγμένες γροθιές ακουμπούσε στο δρύινο γραφείο του Μάκη.

«Μάκη δεν θέλω να χρησιμοποιήσω άλλα μέσα. Δεν φαντάζομαι να ήθελες να μάθει η γυναίκα σου για εκείνη τη νύχτα στον Βόλο το περσινό καλοκαίρι... Άλλωστε, όπως προείπα, αν δεν το κάνουμε εμείς, θα το κάνει κάποιος άλλος. Τώρα ακόμα που έχουμε

τον έλεγχο της είδησης.»

«Παίζεις επικίνδυνο παιχνίδι. Δεν το περίμενα να φτάναμε ως εδώ, αλλά...έγινες κατανοητή Μαρία. Εάν λέω εάν...», ξεφύσηξε ο Μάκης.

«Μάκη μου, Μακούλη μου, δεν θα σε απογοητεύσω», υποσχέθηκε η Μαρία την ώρα που είχε φτάσει ήδη στην γυάλινη πόρτα με τα στόρια του γραφείου του αρχισυντάκτη.

«Αν την ενσωματώσουμε την είδηση την αυριανή έκδοση τότε θα πρέπει να υποσχεθείς, να δεσμευτείς ότι θα προσέξεις πολύ τις διατυπώσεις. Δεν χρειαζόμαστε τώρα φανφάρες. Δεν είναι ώρα τώρα να έχουμε άλλα μπλεξίματα.»

Η Μαρία μπήκε σαν σίφουνας μέσα στο γραφείο του Μάκη σχεδόν σκοντάφτοντας πάνω στην πόρτα την οποία φυσικά παρέλειψε να χτυπήσει για να προαναγγείλει την είσοδο της.

«Είναι έτοιμο», φώναξε με χαρά.

«Κιόλας; Τι έκανες λοιπόν για πες μου. Με έχουν πάρει ήδη πέντε τηλέφωνα, πρέπει να στείλουμε τη μακέτα του πρωτοσέλιδου άμεσα. Τα περιθώρια στενεύουν. Το λοιπόν, είμαι όλος αυτιά.»

«Άκου, είμαι ανάμεσα σε δυο ή τρεις τίτλους. Ήθελα να το συζητήσουμε για να σιγουρευτώ. Ο πρώτος τίτλος που σκέφτηκα είναι αυτός : Εμβόλιο, η ασφαλής επιλογή;»

«Μάλιστα. Δηλαδή αυτό που λέγαμε να μην κινδυνολογούμε πήγε περίπατο... Εδώ πέρα, αρχικά, είναι εμφανές ότι υπάρχει σχόλιο και μάλιστα ενσωματωμένο στην είδηση. Αυτό αποτελεί παραβίαση του πρώτου άρθρου της δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.»

«Εσύ και οι κανόνες... Καλά άκου τότε. Εεεμ τι λες για αυτό; Εμβόλιο, σωτηρία η χαμός; Δεν μπορεί κι αυτός να μην σου αρέσει...»

«Σίγουρα δεν μου αρέσει η υπόνοια από αφήνει. Εσύ μόνη σου το είπες ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις συσχετισμού το εμβόλιο με το θάνατο. Αν βάλουμε αυτόν τον τίτλο τότε μιλάμε για καραμπινάτη διαστρέβλωση της αλήθειας. Όχι στη δική μου βάρδια...»

«Δεν σε πιάνω πουθενά. Οπωσδήποτε δεν θα σου αρέσει και ο τρίτος τίτλος που σκέφτηκε. Ασπίδα προστασίας ή δαμόκλειος σπάθη; Σίγουρα όχι, έτσι;»

«Πάλι τα ίδια. Οι όποιες επιπλοκές υπάρχουν και θα υπάρχουν πάντοτε και σε κάθε ένα φαρμακευτικό προϊόν. Όμως, αυτός δεν είναι λόγος να υποθέτουμε ότι κάποια στιγμή οι παρενέργειες θα μας οδηγήσουν στο θάνατο κατ' ανάγκη. Και εμένα με απασχολεί κάτι τέτοιο αλλά δεν μπορούμε τους φόβους μας να τους κάνουμε είδηση. Αυτό θα σήμαινε ότι πηγαίνουμε κόντρα με την δημοσιογραφική δεοντολογία.»

«Ναι, και τότε πώς θα βγει; Δεν βλέπω τον τρόπο.»

«Πρέπει να συμβιβαστούμε. Τι θα έλεγες γι' αυτό; Θάνατος 60χρονου από έμφραγμα λίγες ώρες μετά τον εμβολιασμό του. Δεν θέτουμε φανταστικά διλήμματα και δεν κατευθύνουμε τον κόσμο. Τους αφήνουμε να βγάλουν τα δικά τους συμπεράσματα. Μπορούμε να γράψουμε στον υπότιτλο ότι η οικογένεια ζητάει διενέργεια νεκροτομής ώστε να διαπιστωθούν τα ακριβή αίτια του θανάτου του άτυχου άνδρα. Μαρτυρίες των συγγενών υπάρχουν;»

«Προσπαθώ να τους πιάσω ώρες τώρα στο τηλέφωνο αλλά είναι διαρκώς κατειλημμένο. Μάλλον η είδηση έχει ήδη διαρρεύσει και καλά θα κάνουμε να βιαστούμε. Το περιθώριο στενεύει», επεσήμανε η Μαρία.

«Κάτι άλλο από ρεπορτάζ; Η πηγή σου τι σου αναφέρει;»

«Ναι, υπάρχει η μαρτυρία του φίλου του θανόντα που τον βρήκε σήμερα το πρωί στο σπίτι του.»

«Ωραία, στο κύριο μέρος λοιπόν της είδησης θα ενσωματώσουμε τη μαρτυρία του φίλου. Έχουμε καμία φωτογραφία;»

«Ίσως μπορούμε να αξιοποιήσουμε κάποια από το αρχείο. Παραπλεύρως της είδησης την ενσωματώνουμε βάζοντας φίλτρο για να μη φαίνεται το πρόσωπο του νεκρού.»

«Σίγουρα κάτι τέτοιο θα σόκαρε ιδιαίτερα. Καλό είναι να το αποφύγουμε. Ωστόσο, καταλαβαίνω πως είναι σημαντικό να αισθητοποιήσουμε το θάνατο με κάποια φωτογραφία.»

«Έννοια σου. Θα τα δω. Πάμε για τέταρτη σελίδα έτσι; Ή για τη μέση της εφημερίδας;»

«Αυτό εξαρτάται από εσένα και πόσα θα καταφέρεις να συγκεντρώσεις μέσα στις επόμενες δύο ώρες μέχρι τις 12:00. Μετά πρέπει να το στείλουμε στο τυπογραφείο. Πρέπει στις 6:00 το πρωί να είναι ήδη στα περίπτερα.»

«Δώσε μου λίγο χρόνο.»

Ο Μάκης ανοίγει την πόρτα του γραφείου του κι εκεί βλέπει τη Μαρία ξαπλωμένη στον καφέ, δερμάτινο καναπέ.

«Καλημέρα... Εδώ κοιμήθηκες;»

«Ναι, εδώ. Πώς τα πήγαμε; Πες μου. όλο το βράδυ δεν κοιμήθηκα παρά ένα δίωρο από την αγωνία μου.»

«Οι διανομείς μας έκαναν την πρώτη μοιρασιά και τώρα κάνουν τη δεύτερη. Σίγουρα είμαστε πολύ παραπάνω από τα 5.000 φύλλα που έχουμε φτάσει να πουλάμε πλέον ημερησίως. Ωστόσο, η είδηση δημοσιεύτηκε νωρίς το πρωί σε πολλά μικρά ειδησεογραφικά σάιτς. Χωρίς μεγάλη απήχηση γιατί θάφτηκε γρήγορα από τους μεγάλους ομίλους. Θεξ να σου διαβάσω τίτλους; Έχω εδώ πέρα μερικούς: Το press releases έγραψε για το περιστατικό: *Εμβόλιο και θάνατος*. Το epress έγραψε: *Η δολοφονία των αθώων* και το the power of word αναφέρθηκε στο εμβόλιο γράφοντας *Ο σιωπηλός δολοφόνος*.»

«Όπως το περίμενα. Στη μάχη των εντυπώσεων χάσαμε για άλλη μία φορά.»

«Επίσης είχα ένα πολύ ενδιαφέρον τηλεφώνημα λίγο νωρίτερα από τον υπουργό.»

«Φαντάζομαι πως δεν θα πήρε για να σε συγχαρεί για το σημερινό πρωτοσέλιδο.»

«Καλά φαντάζεσαι. Με κατσάδιασε χοντρά, γιατί, παρόλο που μας χρηματοδοτούν για την καμπάνια του εμβολιασμού, εμείς δημοσιεύουμε μαλακίες για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του. Είπε ότι άλλη μία τέτοια είδηση και οι άνθρωποι θα σταματήσουν να εμβολιάζονται. Και μετά σημείωσε ότι θα πάρει εμένα τον ηλίθιο να κάνω τον γιατρό στο νοσοκομείο, όταν οι γιατροί ξεκινήσουν να πέφτουν ξεροί από την κούραση. Και κάποια άλλα γαλλικά που δεν χρειάζεται να τα μεταφέρω. Καταλαβαίνεις πόσο καλά ξεκίνησε η μέρα μου...»

«Ναι, μπορώ να το φανταστώ, συγκατάνευσε η αγουροξυπνημένη μάχιμη δημοσιογράφος.»

«Και δεν είναι ο μόνος που με θυμήθηκε σήμερα το πρωί», είπε ο Μάκης βάζοντας λίγο καπνό στην πίπα του.

«Ωχ, ωχ. Με τρομάζεις. Ποιος άλλος μας θυμήθηκε;»

«Απ' ό,τι φαίνεται μπήκαμε στο μάτι κάποιων. Το ξέρεις πως ο κύριος Χατζηγεωργίου ο ιδιοκτήτης των Χρονικών έχει παράλληλα και μια φαρμακευτική λίγο έξω από την Αθήνα. Μάλλον για να το θέσω πιο σωστά η φαρμακευτική του Χατζηγεωργίου μας χρηματοδοτεί εξ ολοκλήρου. Αν δεν υπήρχε αυτός τότε δεν θα υπήρχαμε.

Αντιλαμβάνεσαι λοιπόν την αντίδραση του. Και φοβάμαι ότι δεν έχουμε καταλάβει ακόμα το πρόβλημα, το μέγεθος του προβλήματος που δημιουργήσαμε. Δεν έπρεπε να με πιέσεις τόσο. Τώρα, να τα αποτελέσματα...»

«Λυπάμαι πολύ ρε συ Μάκη που τα προκάλεσα όλα αυτά αλλά για το καλό της εφημερίδας το έκανα. Συγγνώμη που έπρεπε να τα υπομείνεις όλα αυτά αλλά από δω και πέρα θα είμαστε μαζί. Δεν θα σε αφήσω να ξαναπεράσεις κάτι τέτοιο μόνος σου. Θα αναλάβω εγώ την ευθύνη.»

«Δεν είναι τόσο απλό και το γνωρίζεις καλά. Επίσης, υπάρχει και κάτι άλλο...»

«Μη μου πεις μόνο ότι θα πάρουμε αύξηση σήμερα, γιατί δεν θα σε πιστέψω», κάγχασε ειρωνικά η Μαρία Συνοδινού.

«Σε απέλυσαν Μαρία. Προσπάθησα, θέλω να πω προσπάθησα πολύ, να σε βοηθήσω αλλά δεν τα κατάφερα. Ο κύριος Χατζηγεωργίου ήταν ανένδοτος. Πρέπει ως το μεσημέρι να έχεις μαζέψει τα πράγματα σου και να αποχωρήσεις.»

«Δεν μπορεί να είναι αλήθεια... Μόνο εμένα; Αυτό είναι άδικο.»

«Κι όμως. Μετά βίας μπόρεσα να δικαιολογηθώ κι εγώ. Καλύτερα να το πάρεις απόφαση και να λες καλά που το σταματάει εκεί. Τουλάχιστον έτσι ελπίζω. Σου λέω ήταν εκτός εαυτού στο τηλέφωνο. Έλεγε για διαφυγόντα κέρδη λόγω της δημοσίευσης της είδησης αυτής. Έλεγε και ξανάλεγε πως θα το πληρώσεις.»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελετόπουλος, Γ. (2020).. Πειθώ και Προπαγάνδα. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

ΑΠΕ-ΜΠΕ, Συναυλία... εν κινήσει από την Άλκηστη Πρωτογάλη στις γειτονιές της Αθήνας, στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1075449/synaylia-en-kinisei-aro-tin-alkisti-protopsalti-stis-geitonies-tis-athinas/> (δημοσιεύθηκε στις 25/04/2020).

Γαβριηλίδου Ζ., & Μητσιάκη Μ. (2022).. Εννοιολογική και κριτική ανάλυση των μεταφορών για τον κορονοϊό στον δημόσιο διαδικτυακό λόγο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 202–229. Retrieved from <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29956>

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Στάνκογλου-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Στάνκογλου). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=iIESQnKtF2k&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Γιάννης Μπέζος-ηθοποιός (Τηλεοπτικό σποτ με το Γιάννη Μπέζο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=pMVJQJ1HUlc&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι (Τηλεοπτικό σποτ με τον Σπύρο Παπαδόπουλο). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=sNf7IUmOfPU&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. (2020). ΕΡΤ: Μένουμε σπίτι για όσους αγαπάμε/Δήμητρα Γαλάνη-τραγουδίστρια (Τηλεοπτικό σποτ με τη Δήμητρα Γαλάνη). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=tTeOiGF8fdM&ab_channel=%CE%95%CE%A1%CE%A4%CE%91.%CE%95.

Δεμερτζής, Ν. (2020). Η πανδημία ως τραύμα. Οι ιδέες της πανδημίας. *διαΝΕΟσις*. Ανακτήθηκε από: <https://www.dianeosis.org/2020/06/i-pandimia-os-travma/>

Δρακοντίδης, Φ., Κορωνοϊός – Εξομολόγηση-σοκ: «Ανέβηκα την ανηφόρα που οδηγούσε στις πύλες της κολάσεως», στο: <http://www.protothema.gr/greece/article/1073567/deite-video-to-imerologio-enos-asthenous-me-koronoio-anevika-tin-anifora-pou-odigouse-stis-pules-tis-kolaseos/> (δημοσιεύτηκε στις 10/12/2020).

Ευθυμιάδου, Δ., Κοροναϊός: Πρώτο κρούσμα στην Ελλάδα μια 38χρονη στη Θεσσαλονίκη, στο: <https://www.ethnos.gr/health/article/90685/koronaiosprotokroymasthnelladamia38xronhsthtessalonikh> (δημοσιεύτηκε στις 26/02/2020).

ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.(2020).σ. 6 Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ#2. MediaJokers. ΜΜΕ και κορονοϊός ειδικό τεύχος. Ανακτήθηκε από: <https://www.enainstitute.org/publication/mme-%ce%ba%ce%bf%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%bf%cf%8a%cf%8c%cf%82/>

Ελληνική Κυβέρνηση, Στατιστικά εμβολιασμού για τον COVID-19 (εβδομαδιαία), στο: https://www.data.gov.gr/datasets/mdg_emvolio_weekly/ (δημοσιεύτηκε στις 28/12/2020 και ενημερώθηκε στις 08/06/2023).

Ελληνική Κυβέρνηση. (2020). Μένουμε ασφαλείς και στο σχολείο (Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=syY0bR8QUXM&t=1s&ab_channel=%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%9A%CF%85%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7

Μητσοτάκης, Κ., Ενημερωτικό σημείωμα για την παρουσίαση μέτρων για την ενθάρρυνση των εμβολιασμών από τον Πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη και Υπουργούς, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/06/28/26854> (δημοσιεύτηκε στις 28/06/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Ανακοινώσεις του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την αντιμετώπιση της πανδημίας και την εξέλιξη του προγράμματος εμβολιασμού , στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/07/12/26960> (δημοσιεύτηκε στις 12/07/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Εισαγωγική τοποθέτηση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2021/11/30/28073> (δημοσιεύτηκε στις 30/11/2021).

Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου , στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/25/23628> (δημοσιεύτηκε στις 25/03/2020).

Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες, στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/22/23615> (δημοσιεύτηκε στις 22/03/2020).

Μπουντουράκη, Θ. (2020).Καλωσόρισες ατομική ευθύνη. Capital.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/me-apopsi/3437038/kalosorises-atomiki-euthuni/>

Μητσέλος, Α. και Σ. (2020). Νέα Ελληνικά, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Μητσοτάκης, Κ., Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους πολίτες για τον κορονοϊό , στο: <http://www.primeminister.gr/2020/03/11/23545> (δημοσιεύτηκε στις 11/03/2020).

Μητσοτάκης, Κ., Δήλωση του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη από το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο «Αττικόν», στο: <http://www.https://www.primeminister.gr/2020/12/27/25539> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

NEWSROOM IEFIMERIDA.GR,Ο πρώτος θάνατος αστυνομικού στην Ελλάδα από κορονοϊό- 50χρονος που έδινε μάχη για 10 ημέρες στη ΜΕΘ , στο: <http://www.https://www.https://www.iefimerida.gr/ellada/koronoios-protos-thanatos-astynomikoy-stin-ellada>

NEWSROOM KATHIMERINI.GR,V-DAY και στην Ελλάδα: Η αντεπίθεση ξεκίνησε , στο: <http://https://www.kathimerini.gr/society/561208657/v-day-kai-stin-ellada-i-antepithesi-xekinise/> (δημοσιεύτηκε στις 27/12/2020).

Newsroom. (2021).Ιταλία: Το 2020 οι περισσότεροι θάνατοι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/world/561308041/italia-to-2020-kategrafisan-oi-perissoteroi-thanatoi-meta-ton-v-pagkosmio-polemo/>

OPEN TV. (22/11/2020). Συγκλονίζει υγειονομική με covid/ Κεντρικό δελτίο ειδήσεων 22/11/2020/OPEN TV (Είδηση). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=qOoMXCoUXAU&ab_channel=OPEN

Παπαχρήστος, Γ., Πανδημία και «ατομική ευθύνη», στο: <http://https://www.tovima.gr/2021/11/16/opinions/pandimia-kai-atomiki-eythyni/> (δημοσιεύτηκε στις 16/11/2021).

Πετροπούλου, Μ. και Μαργαρίτη, Σ. (2021),. Νέα Ελληνικά, Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Περιοδικό Ενημέρωση, (Μάρτιος 2021), Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία. Ανακτήθηκε από: <https://www.inegsee.gr/ekdoseis/periodika/>

Συντακτική ομάδα STAR.GR (2020).Σωτήρης Τσιόδρας: Το προφίλ του ανθρώπου που «κρεμόμαστε» από τα χείλη του. STAR.GR . Ανακτήθηκε από: <https://www.star.gr/eidiseis/ellada/494110/roios-einai-o-swthrhs-tsiodras>

Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023).Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-roy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

Σοπενχάουερ, Α. (2013). Η τέχνη του να έχεις πάντα δίκιο, (μτφρ.) Ν. Λαϊνή, Αθήνα: Αργοναύτης.

Συντακτική ομάδα EPTnews.gr. (2023).Covid-19: Τρία χρόνια αφότου ο ΠΟΥ κήρυξε συναγερμό η κατάσταση παραμένει σοβαρή. EPTnews.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/epistimi/covid-19-tria-chronia-afotoy-o-roy-kiryxe-synagermo-i-katastasi-paramenei-sovari/>

Τσιτσιπάς, Σ. (2020). Στέφανος Τσιτσιπάς: Όσοι αγαπάμε μπορεί να είναι πιο ευάλωτοι από εμάς στον κορωνοϊό (Ανάρτηση στα κοινωνικά δίκτυα). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=cdKB9RIZuyw&ab_channel=%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82

Τσοκάς, Χ., Ο άνθρωπος σχεδιάζει και ο θεός γελά, στο: <https://www.kathimerini.gr/opinion/1071333/o-anthropos-schediazai-kai-o-theos-gela/> (δημοσιεύτηκε στις 29/03/2020).

Υπουργείο Υγείας Κεντρική Υπηρεσία.(2021). Νοιαζόμαστε. Προστατευόμαστε. Εμβολιαζόμαστε - Δ. Διαμαντίδης - Θ. Παπαλουκάς (Τηλεοπτικό σποτ). Ανακτήθηκε από: https://www.youtube.com/watch?v=WzpJYEfSFPM&ab_channel=%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CE%A5%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%CE%9A%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%A5%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1

Φαναράς, Σ., Στην εποχή της πανδημίας , στο: [http:// https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias/](http://https://www.dianeosis.org/2020/04/stin-epoxi-tis-pandimias/) (δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2020).

Χαϊμαντά, Σ., Τα μέσα ενημέρωσης στην εποχή της πανδημίας, στο: <https://medialysis.net/2020/12/12/ta-mesa-enhmerosis-stin-epochi-tis-pandimias/> (δημοσιεύτηκε στις 12/12/2020).

Χατζηστεφάνου, Α. (2022). Προπαγάνδα & Παραπληροφόρηση, Αθήνα: Τόπος.

Watson, A., Media consumption increase due to the coronavirus worldwide 2020, by country, στο: <https://www.statista.com/statistics/1106766/media-consumption-growth-coronavirus-worldwide-by-country/> (δημοσιεύθηκε στις 18/06/2020).

